



LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Barnets rättigheter

- en formalitet eller en realitet?

Om inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag

Hanna Lönnebo Cruce

Kandidatuppsats (SOPA63)

Aktuell termin (HT 2019)

Handledare: Tove Harnett

Abstract

Author: Hanna Lönnebo Cruce

Title: The rights of the children – a formality or a reality? Incorporation of the Convention on the Rights of the Child into Swedish law

Supervisor: Tove Harnett

Assessor: Jayeon Lindellee

This essay investigates the arguments for incorporating the United Nation's Convention on the Rights of the Child through a discourse analysis. The empirical data for the analysis consists of the Swedish Government Official Report (SOU 2016:19) on the subject. In addition, to increase the understanding of the incorporation of the convention two in-depth interviews with experts have been done. The analysis examines what is presented as a problem regarding the rights of children today, how it is presented that incorporating the convention will solve these problems and how the time of incorporation is motivated. Discourse analysis is used both as a theoretical framework and method. Moreover, theoretical terminology of childhood sociology, namely whether if the child is seen as *becoming* or *being*, has been applied. The study concludes that the following problems are presented; the voice of the child is given little importance, the child rights perspective has issues regarding children in various areas (asylum process, disability, domestic violence). In addition, it is presented as a problem that Sweden's humanitarian reputation has been questioned. The study suggests that an incorporation of the convention aims to result in putting the best of the child at first. It also implies a greater clarity in administration regarding children. Furthermore, the study finds that the symbolic value of making a political signal, both nationally and internationally, through strengthening children's rights seems to play a significant role in the decision. However, the study also suggests that there are still remaining questions of how the convention will work in practice. Therefore, today, it is not possible to be sure if this will be beneficial in theory or also in practice for the rights of the children.

Keywords: *the United Nation's Convention on the Rights of the Child, incorporating, children's rights, Swedish Government Official Reports, discourse analysis*

Förord

Först och främst vill jag tacka mina informanter som ställde upp och delade med sig av ovärderliga tankar och reflektioner. Jag vill inte bara tacka er för er medverkan i min studie, utan också för ert idoga arbete för barns rättigheter. Ni inspirerar mig.

Jag vill också tacka min eminenta handledare Tove Harnett, som genom skarp blick och varma tillrop har guidat mig genom skrivandet. Uppsatsen hade inte varit möjlig utan din handledning.

Sist vill jag tacka mina klippor, ni som en gång för tre år sedan började som klasskamrater men idag är livskamrater. Genom hela utbildningen har ni försett mig med skratt, värme och klokhets. Nu är vi snart klara. Snart är vi socionomer. Vi gjorde det tillsammans.

Hanna Lönnebo Cruce

Januari 2020, Lund

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
1. Inledning	6
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte och frågeställningar	8
1.3.1 Frågeställningar	8
2. Bakgrund	9
2.1 Barnkonventionens historia	9
2.2 Barnkonventionens grundprinciper	10
2.2.1 Artikel 2	10
2.2.2 Artikel 3	10
2.2.3 Artikel 6	10
2.2.4 Artikel 12	10
3. Kunskapsläge	12
4. Teori	15
4.1 Diskurs	15
4.2 Barndomssociologi	16
4.2.1 Barnperspektiv eller barns perspektiv?	16
4.2.2 Barns rätt	16
4.2.3 Becoming eller being?	17
4.2.3.1 Becoming	17
4.2.3.2 Being	18
5. Metod	19
5.1 Metodologisk ansats	19
5.1.1 Metodologiska överväganden	19
5.1.2 Metod för datainsamling	20
5.1.3 Bearbetning och analys	20
5.2 Urval	21
5.3 Metodens förtjänster och begränsningar	22
5.4 Forskningsetiska överväganden	23
6. Analys	25

6.1 Problem som en inkorporering antas lösa	25
6.1.1 Barnets röst ges liten betydelse	26
6.1.2 Barnrättsperspektivet brister i asylprocessen	27
6.1.3 Barnrättsperspektivet brister i LSS	29
6.1.4 Barnrättsperspektivet brister vid våld i nära relationer	30
6.1.5 Sveriges anseende i barnrättsfrågor har ifrågasatts	32
6.2 Vad beskrivs som lösning?	33
6.2.1 Barnets bästa i främsta rummet	33
6.2.2 Tydlighet i barnärenden	39
6.2.3 Symbolvärde	42
6.3 Motiv bakom tidpunkten	44
7. Avslutande diskussion	46
7.1 Förslag på vidare forskning	47
8. Referenslista	48
Bilaga 1 - Intervjuguide.....	51

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta Nationernas konvention om barns rättigheter
Barnrättskommittén	Förenta Nationernas kommitté för barns rättigheter
BRIS	Barnens rätt i samhället
FN	Förenta Nationerna
LSS	Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NF	Nationernas Förbund
SoL	Socialtjänstlagen (2011:453)
SOU	Statens offentliga utredning
UtlL	Utlänningslagen (2005:716)

1. Inledning

Om vi föreställer oss vår hemstads storgata. Kanske är det en storstad med mycket myller, nästan armbågar krävs för att ta sig fram, kanske är det en mindre stad med lite mer lugn. Oavsett, så kommer nog samtliga på gatan svara jakande på frågan om “tycker du att vi ska arbeta mer för att barn ska få bättre rättigheter?”. Även om alla har olika idéer om hur, på vilket sätt och i vilken utsträckning, är de flesta överens om att vi vill göra det. Barns rättigheter är något som enar oss. När ett barn far illa gör det generellt mer ont i hjärtat än när en vuxen far illa. Eftersom det råder en sådan konsensus, kan man tänka att Sveriges myndigheter och kommuner tillgodoser dessa rättigheter. Trots det vet vi att barn inte alltid får sina rättigheter tillgodosedda. Det är ett idogt arbete att barn ska få synas, höras och få sina rättigheter tillgodosedda, men fortfarande få vara barn. När Sverige väljer att ratificera barnkonventionen 1990 och trettio år senare inkorporera den i lagstiftningen så väcks frågor som varför, på vems initiativ och varför just nu?

1.2 Problemformulering

1989 antog Förenta Nationernas (FN) generalförsamling en konvention som är till för att skydda barns rättigheter, nämligen barnkonventionen. Barnkonventionen är speciell på så sätt att den inbegriper både positiva (sociala, ekonomiska och kulturella) och negativa (medborgerliga och politiska) rättigheter. Dessa två typer av rättigheter är beroende av varandra och därför bör båda delar prioriteras (Grahn-Farley 2019:12).

Sverige valde att ratificera konventionen år 1990. Det har sedan över åren diskuterats huruvida lagen bör inkorporeras i svensk lag eller inte. En utmaning i att göra just det är att barnkonventionen är skriven utifrån att barnet är ett rättsligt subjekt som inte bara har rätt till skydd och omvårdnad, utan också har en röst i juridisk mening (Grahn-Farley 2019:12). Svensk lag har många lagar i förmån för barnets bästa, men handlar om barnets rättigheter i termer av skydd, snarare än medborgerliga rättigheter. Exempelvis har det uppmärksammats att barn i svensk välfärd får skydd och omsorg, men att deras möjlighet till delaktighet och egen åsikt är väldigt liten (Heimer, Näsman & Palme 2015:10). Detta uppmärksammar Maria Heimer, Elisabeth Näsman och Joakim Palme (2015) i sin rapport *Rättighetsbärare eller problembärare?* från Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

De menar att Sveriges lagstiftning är väldigt familjeorienterad och att barn kan gå miste om det skydd och stöd de behöver då föräldrarnas intressen kanske tar överhanden. Vid en inkorporering av barnkonventionen kan man byta perspektiv, där “barnens rätt till delaktighet prioriteras framför föräldrarnas rätt att begränsa den” (Heimer, Näsman & Palme 2015:45). I svensk lagstiftning är familjeskydd och barnskydd sammanvävt, vilket gör att barnets skydd ibland inte får tillräckligt stor prioritet. En ny lag, som fokuserar på barnens rättigheter, kan underlätta arbetet för barnrättsfrågor (Ibid.). Det har funnits en vilja att skydda barn i så stor utsträckning som möjligt, ibland också från deras egen delaktighet. När vi föreställer oss ett barn som far illa, finns det risk att vi ser barnet som ett passivt offer, vilket minskar sannolikheten att barnet får uttrycka sin åsikt och sin bild av händelsen. Barnet blir offer istället för aktör (Heimer, Näsman & Palme 2015:46).

Unicef, Bris och Rädda Barnen (Unicef 2019; Jägerskog & Orefjärd 2018; Rädda Barnen 2019) har länge arbetat just för att barnkonventionen ska bli lag. Det är dock inte alla som håller med om att det är det bästa för barnet. Lagrådet (2017) har bland annat avrått till en inkorporering av barnkonventionen, då de ser juridiska svårigheter. Bland annat menar Lagrådet (2017:3) att det kommer det råda frågetecken kring hur konventionen står sig gentemot andra lagar. De menar också att det blir svårt för domstolar, beslutsfattare och handläggare att tolka, då det till en början kan komma att vara oklart hur man bör förhålla sig till den nya lagen. Lagrådet (2017) menar att det är en “bakvänd ordning”, då man först väljer att inkorporera konventionen, och sedan görs en utredning för att se vilka lagar som krockar med varandra. Lagrådet (2017:4) menar att det istället skulle göras omvänt, för att bedöma om man verkligen ska inkorporera lagen. De bemöter också argumentet med att man har gjort liknande med Europakonventionen¹, men menar att barnkonventionens bestämmelser är mer abstrakta, och att Europakonventionen dessutom har en specifik domstol (Lagrådet 2017:6).

Det finns mycket åsikter kring valet av att inkorporera barnkonventionen. Olof Beckman, lektor i mänskliga rättigheter vid Lunds universitet, säger att man kan tolka det som en skenhandling (TT 2018).

¹ Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är inkorporerade i svensk lag. Den står över de andra lagarna.

Jättebra att man vill samlas kring barns rättigheter - jag är helt med på det - men sättet man gör det på är olämpligt. Man riskerar att ställa till problem mer än man löser problem, säger Olof Beckman (TT 2018)

Beckman menar att inkorporeringen riskerar i att det blir för stort ansvar för de som arbetar närmast barnen - socialtjänst, sjukvård, skola och polis. Detta då konventionen kan vara svår att tillämpa. I artikeln finner vi också uttalanden från kammarrättspresidenten i Stockholm, Thomas Rolén, som också ställer sig kritisk. Han menar att det inte verkar ha skett någon större förändring i Norge², och om syftet är att stärka barnets rättigheter, menar han att det finns andra vägar att gå (Ibid.).

Det finns således många tankar och idéer om vad effekterna blir av att inkorporera barnkonventionen. Än går det inte att veta vad det blir för reell förändring. Alla verkar enade i önskan om att barn och ungdomar ska ha det så bra som möjligt. Vissa menar att en inkorporering är det bästa sättet, medan andra menar att det är verkningslöst. Det finns flera tunga röster som talar emot en inkorporering, samtidigt som det är lika många tunga som talar för. Det är viktigt att förstå varför inkorporeringen ändå sker. Det är av stor vikt att man inom socialt arbete har en förståelse för vad som är ambitionen och den politiska viljan med denna inkorporering, eftersom socionomer är en av de yrkesgrupper som omsätter barns rättigheter från teori till praktik. Ett sätt att förstå vad viljan är med inkorporeringen är att granska argumenten för. Detta ger då en vägledning i vad vi som socionomer ska förhålla oss till. Jag kommer därför att genom en perspektivanalys titta på hur man argumenterar för en inkorporering. Hur förklarar man valet av att inkorporera den och hur diskuteras de utmaningar som kommer med en inkorporering?

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet är att öka förståelsen kring hur man argumenterar för en inkorporering av barnkonventionen i svensk lag år 2020.

1.3.1 Frågeställningar

- ❖ Vilka problem beskrivs lösas genom en inkorporering av barnkonventionen?
- ❖ Hur argumenteras det för att bristerna kommer att förbättras genom en inkorporering?
- ❖ Hur förklaras tidpunkten för inkorporering?

² Barnkonventionen inkorporerades i Norge år 2003.

2. Bakgrund

2.1 Barnkonventionens historia

När barnkonventionen antogs av FNs generalförsamling i november 1989 hade då diskussionen pågått i tio år (Utrikesdepartementet 2006:6). Det var dock inte första gången barns rättigheter lyftes, utan barnrättsrörelsen kom igång efter första världskriget, där primärt Sverige och Storbritannien började lyfta frågan. Man påpekade att barn farit illa under kriget och var de främsta krigsoffren. Om barnen skulle få egna rättigheter, skulle politikerna vara tvingade att ta ställning till dem. Nationernas Förbunds³ deklaration från 1924 samt FNs deklaration om barnets rättigheter 1959 var framsteg för barnens rättigheter, men dokumenten var inte bindande utan var snarare uttalade principer och riktlinjer. När FN då tog steget till att anta en konvention 1989 var detta stort, eftersom det har en tyngd i folkrätten. Även om FNs generalförsamling inte kan ge några juridiska repressalier ifall någon konventionsstat brister i sitt uppfyllande av barnets rättigheter, så måste ändå regeringarna förhålla sig till konventionen och svara på varför de inte har jobbat mer för barnen. Konventionen slog igenom brett och hela 192 av FNs medlemsländer ratificerade konventionen. USA och Somalia avstod (Ibid.)

Något som var helt nytt med barnkonventionen var att den tar ett så vitt perspektiv - alla barn, med betoning på *alla*, har rättigheter, oavsett var i världen de är födda, vilken religion de har, vilka föräldrar de har eller inte har, om de är födda i krigszon eller överklass i ett välställt land et cetera. Barnkonventionen ser också till hela barnets situation; allt från ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter till politiska och medborgerliga (Utrikesdepartementet 2006:7). Tidigare har det funnits värdering i vilka rättigheter som är viktigast, där öst har prioriterat de så kallade positiva rättigheterna (ekonomiska, sociala och kulturella) medan väst talat för de negativa (politiska och medborgerliga).

³ Efter första världskrigets slut samlades segermakterna och bildade Nationernas Förbund, vilket är en föregångare till dagens Förenta Nationerna. NF upplöstes efter andra världskriget slut av många olika anledningar, och FN blev till istället (Nationalencyklopedin 2019).

Genom att ratificera konventionen lovar statsmakten att förhålla sig till den. Många har gjort det genom att revidera sina lagar mer anpassat efter ett barnrättsperspektiv och barns rättigheter finns nu på agendan på ett annat sätt (Utrikesdepartementet 2006:8).

2.2 Barnkonventionens grundprinciper

Barnkonventionen är uppbyggd på 45 artiklar. Fyra av dem har tagits fram som grundprinciperna, som tillsammans skildrar barnkonventionens budskap.

2.2.1 Artikel 2

Artikel nummer två poängterar alla barns lika värde. Ingen värdering mellan barn får förekomma.

Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt (Unicef 2019).

2.2.2 Artikel 3

Artikel nummer tre poängterar barnets bästa.

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (Unicef 2019).

2.2.3 Artikel 6

Artikel nummer sex fastslår samtliga barns rätt till liv. Man kan tro att det endast handlar om rätten till att leva; att kroppen finns och hjärtat slår, men artikel syftar också på barnets utveckling.

Konventionsstaterna erkänner varje barns inneboende rätt till livet. Konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling (Unicef 2019).

2.2.4 Artikel 12

Den sista artikeln som lyfts fram som en av huvudprinciperna är den tolfte artikeln. Den handlar om barnets rätt till att göra sin röst och åsikt hörd. Det är den mest radikala av huvudprinciperna,

kanske i hela konventionen, eftersom det kräver ett så aktivt arbete från staternas myndigheter (Utrikesdepartementet 2006:13).

Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (Unicef 2019).

3. Kunskapsläge

I kunskapsläget inkluderas forskning som handlar om ratificering och inkorporering av barnkonventionen i olika kontexter. Bland annat skriver Jean Grugel och Enrique Peruzzottii (2012) i sin artikel *The Domestic Politics of International Human Rights Law: Implementing the Convention on the Rights of the Child in Ecuador, Chile and Argentina* om hur mycket inrikespolitiken spelar roll gällande ratificeringen av barnkonventionens verkan. I alla tre länder bidrog ratificeringen till en ny medvetenhet kring barnens situation, men till vilken grad och på vilket sätt styrdes helt av inrikespolitiken (Grugel & Peruzzottii 2012:179). Lagstiftning som handlar om mänskliga rättigheter täcker ofta upp det ingenmansland som finns mellan nationell respektive internationell politik. Även om mänskliga rättigheter ofta är en internationell fråga, så måste de nationella staterna respektera och förhålla sig till dem. Man kan därför fråga sig varför en nationell stat väljer att ratificera en konvention som behandlar mänskliga rättigheter, när det innebär ansträngningar för den suveräna staten men inte gör någon (materiell/ekonomisk) vinst själv (Grugel & Peruzzottii 2012:180). Grugel och Peruzzottii (Ibid.) refererar till Beth Simmons, som menar att det finns de stater som ratificerar på grund av konventionernas innehåll och statens genuina intresse i frågorna, men att det finns många stater som ratificerar i strategiskt syfte. Detta då en ratificering innebär ett bättre rykte internationellt, och det är då en liten uppoffring att ratificera en konvention mot att få en bättre internationell inställning. Med det sagt, så betyder det inte att det inte har någon verkan i de länder som ratificerar av strategiska skäl, utan över tid kan komma att mer aktivt arbeta för de mänskliga rättigheterna. De allra flesta demokratier som ratificerar gör det av både ideologiska och strategiska skäl (Grugel & Peruzzottii 2012:181). En ratificering kan sedan utgöra en grund för civilsamhällesorganisationer att se till att rättigheterna även blir uppfyllda i praktiken. Det blir också lättare att rapportera om missförhållanden, när man har en konvention att luta det mot (Grugel & Peruzzottii 2012:182). Grugel och Peruzzottii (2012:198) konstaterar att barnkonventionen snabbt ratificerades av de tre latinamerikanska länderna. Händelseförloppet därefter var dock olika. Det som var avgörande för hur stark påverkan ratificering hade var hur väl myndigheter och civilsamhällesorganisationer kunde samarbeta. Grugel och Peruzzotti (Ibid.) menar att rättighetsarbetet har som störst effekt när det är ett starkt civilsamhälle som driver frågan och sedan möter lyhörda makthavare.

Efter att man har ratificerat, har vissa stater valt att ytterligare använda sig av barnkonventionen genom exempelvis inkorporering, medan andra har nöjt sig med en ratificering. Kasey McCall-Smith (2019) skriver i sin artikel *To incorporate the CRC or not - is this really the question?* om olika staters hantering av barnkonventionen. Det är den konvention som i allra störst utsträckning blivit ratificerad. Följaktligen är det ett flertal stater som har tagit arbetet vidare och planerat att inkorporera barnkonventionen. Däremot är det många som tagit valda delar, och inte inkorporerat barnkonventionen i sin helhet (McCall-Smith 2019:425). McCall-Smith (2019:427) påpekar att en implementering av barnkonventionen, oavsett hur den görs, kräver att man inte bara antar dokumentet, utan också myndigheter som jobbar med barnrättsfrågor och andra initiativ som komplement till regeringens arbete. Däremot, är inkorporering ett bra sätt för att säkerställa att barnkonventionen inte blir ett bortglömd dokument i en låda utan visar konventionens betydelse och vikten av att ta med arbetet vidare (McCall-Smith 2019:428f). När det kommer till inkorporering finns det tre vanliga sätt att göra det på. Man kan inkorporera den direkt, inkorporera den indirekt eller ta inkorporera valda delar (McCall-Smith 2019:430). McCall-Smith (2019:432) har granskat Sverige, som valt att inkorporera den direkt. Tidigare har Sverige valt att inkorporera barnkonventionen i andra lagar, men fick 2015 kritik för att det inte fanns något formellt erkännande av barnkonventionen och att Sverige inte riktigt levde upp till vad staten lovat då diskriminering fortfarande är ett problem. Svaret på detta blev att Sverige påbörjade diskussionen om att inkorporera barnkonventionen (McCall-Smith 2019:432). McCall-Smith (2019:433) fastslår att barnkonventionen är ett bra ramverk men att det krävs ett socialt engagemang och institutionella förändringar för att få till en reell skillnad. Att inkorporera barnkonventionen bör därför inte vara det enda slutliga målet, och det är inte heller en universallösning för att stärka barns rättigheter. Varje konventionsstat måste genomföra lagliga, sociala och institutionella förändringar, för att arbetet ska fortsätta vidare. (McCall-Smith 2019:436). McCall-Smith (2019:437) menar vidare att en inkorporering är bra, men det får inte ske på bekostnad av andra initiativ eller att diskussionen försvinner iväg gällande en inkorporering istället för att diskutera de faktiska problemen. En inkorporering är inte kärnfrågan, utan att stärka barns rättigheter.

En stat som har inkorporerat barnkonventionen är Norge. Det är därför intressant att se vilka effekter den inkorporeringen kan ha bidragit till. Anna Lundbergs (2011) studie *Barns bästa som överordnad princip och rättslig praktik: en jämförande undersökning av asylbeslut i norsk och svensk utlänningsförvaltning* jämför Norge, som inkorporerat, och Sverige, som vid skrivandet för

artikeln inte inkorporerat. Lundberg (2011) visar på bristerna gällande barns rättigheter i asylprocess i Sverige. Barnperspektivet är bristfälligt även i Norge, trots en full inkorporering av barnkonventionen. Lundberg (2011:789) drar slutsatsen att man tillämpar barnets bästa som en formalitet, men att det är svårt att utläsa på vilket sätt, då anknytningen till barnen i asylbeslutet är liten. Lundberg (2011:798) ifrågasätter om en inkorporering av barnkonventionen i svensk lag skulle förändra situationen nämnvärt för barn i asylprocess, såvida inte det blir mycket tydligare riktlinjer. Risker finns att idén om barnets bästa tappar sin kraft, då intresseorganisationer lägger fokus på lagar och policys, och det faller då det fortfarande finns ett sådant glapp mellan teori och praktik (Ibid.).

4. Teori

Det är lätt att ta statens offentliga utredningar som en objektiv sanning, då det är initierat av folkvalda politiker och skrivna av en grupp sakkunniga i ämnet. Det är inte skrivet som en argumenterande text utan har som ambition att utreda en fråga. Utredningarna kan sedan, som i detta fall, vara underlag för ett stort politiskt beslut. Det är därför intressant att tolka texten och granska vad som egentligen står. I studerandet av utredningen samt intervjuerna är det flertalet begrepp som återkommer, men i olika kontexter. Genom att använda diskursanalytiska verktyg kan orden granskas och möjliggöra en diskussion kring vad som egentligen sägs. Något som också var återkommande var olika perspektiv att se till barn och barnets bästa. För att synliggöra olika perspektiv används barndomssociologiska synsätt samt teoretiska begrepp för att tolka materialet.

4.1 Diskurs

För att förstå argumentationen bakom en inkorporering väljer jag att använda mig diskursanalys, vilket både kan användas som metod och teori (Bergström & Boréus 2012:354). Det finns olika traditioner av diskursanalyser. Göran Bergström och Kristina Boréus (2012:364) skriver om Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, som är verksamma i en diskurstradition som är influerad från många olika håll. Det finns en tydlig koppling till en semiotisk språkfilosofisk influens, där man skiljer mellan ordet i sig och dess betydelse. När man sammanför ord och innebörd bildar det gemensamt ett "tecken" (Bergström & Boréus 2012:365). Diskursen tittar på hur ord och innebörd kopplas om och kopplas ihop. Diskursen är ständig förändring, i och med att ordens innebörd förändras, vilket är vanligt inom politiska diskurser. Något som belyser detta är begreppet *element*, som är de tecken som konstant är i förändring och därför har många olika betydelser. Olika aktörer lägger olika innebörder i ordet. När det kommer till politiska diskurser är ofta de flesta tecknen *element* (Ibid.). Det finns *element* som är extra öppna för mångtydighet. Bergström och Boréus (2012:366) exemplifierar med ordet "rättvisa" vars innebörd är helt beroende i vilket sammanhang och vem det är som talar. Detta fenomen kan analyseras genom begreppet *flytande signifikans* (Bergström & Boréus 2012:365).

4.2 Barndomssociologi

4.2.1 Barnperspektiv eller barns perspektiv?

Gunilla Halldén (2003) skriver i sin artikel *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp* om begreppet barnperspektiv. Hon gör skillnad mellan barnperspektiv och barns perspektiv. Den sammanskrivna versionen används i syfte att se till barnets behov eller villkor eller för att studera barnet som objekt, medan barns perspektiv mer handlar om att förstå barnets synsätt och kultur, där barnet själv har kommit till tals (Halldén 2003:14). När det handlar om konsekvenserna för ett politiskt beslut, brukar man fokusera på barnperspektivet. Det innebär att man inte nödvändigtvis tar med barnets synsätt utan gör en tolkning av barns behov. Halldén refererar till Leena Alanen som menar att man inte heller kan förstå barnets situation genom att enbart lyssna till barnet självt, men däremot kan det vara en bra utgångspunkt i kopplingen till förståelsen av samhällliga fenomen. Vidare skriver Halldén (2003:16) att barn inte kan definieras endast genom sin fysiska och psykiska mognad, utan man måste också se barnet i dess sociala kontext. Alanen visar på barnets olika sociala sammanhang som formas av ansvar, makt och kontroll. Genom att titta på dessa olika arenor ser vi hur beroende barn är av sin omgivning, både barn och vuxna (Halldén 2003:16). I barndomsforskning studerar man barn som aktörer, inte som ofärdiga vuxna. Halldén (2003:15) skriver att barn alltså är intressanta i sin egen form, som barn, utan nödvändigt fokus på vad som ska bli av dem sedan. Vidare menar hon att barnperspektiv “i olika sammanhang blivit ett ord med stor retorisk potential” (Halldén 2003:12). Hon tar sedan barnkonventionen som exempel, och hur barnperspektiv är ett sätt att driva på politiska förändringar. Barnperspektivet är något att enas i (Ibid.). Begreppet “barnperspektiv” används för att göra ideologiska ställningstaganden (Halldén 2003:13).

4.2.2 Barns rätt

Elisabet Näsman (2004) skriver i sin artikel *Barn, barndom och barns rätt* om hur man har relaterat barn till sin omgivning, men inte som ett eget subjekt. Näsman (2004:53) tar som exempel hur man pratar om “ensamstående med barn” och då lätt missar barnets egna behov. När man talar om barn som en egen social kategori, fokuserar man då just på barnet som egen person och rättighetsbärare. Det i sig behöver inte nödvändigtvis innebära att barnet ska uttrycka sin åsikt (Näsman 2003:54). I vårt samhälle idag använder vi av oss ålderskategoriseringar åt olika håll, exempelvis att man får

rösta vid en viss ålder, för att skapa social ordning (Näsman 2003:57). Ofta handlar åldersreglering också om att anpassa handlingsutrymmet hos barnet och vårdnadshavarens handlingsutrymme kopplat till barnet. Det är också en fråga om barnets egen rättskapacitet. Näsman (2003:60) sammanfattar med “kort kan vi konstatera att barns rättigheter och skyldigheter i hög grad går via föräldrarna men att samtidigt föräldrarnas uppfyllande av sina skyldigheter gentemot barnet kontrolleras av staten”. Näsman (2003:61) tar som exempel att om umgänge med båda föräldrarna efter en separation. Barnet har rätt till att umgås med båda föräldrarna, men om den ena föräldern inte går med på det, blir det inget. Däremot, om en förälder förvägras sin rätt att umgås med sitt barn, blir det juridiska konsekvenser till dess att föräldern får träffa sitt barn.

4.2.3 Becoming eller being?

Mats Trondman (2013) skriver i sin artikel *Att förstå barndom - till frågan om barndom som tillblivelse (becoming) eller vara (being)*. Precis som Halldén och Näsman problematiserar Trondman hur vi ser på barn med olika glasögon, genom den aktuella barndomsforskningen som visar på detta i två olika begrepp - *being* och *becoming*. Being syftar till något som finns, medan becoming syftar till något som ska bli. Becoming syftar på att barnet ska bli vuxen medan being syftar till barnet i sitt egenvärde. Trondman (2013:9) refererar till socialhistorikern Hugh Cunningham som menar att “barn är riktiga barn endast om deras livserfarenheter är i samklang med en specifik uppsättning idéer om barndom”.

4.2.3.1 Becoming

Trondman (2013:11) skriver att barn “snarare bestäms av sin ofärdighet” än sina färdigheter. Den sociala kategorin “barn” mäts utifrån sin låga ålder, men därefter, genom allt fler år i bagaget, ska de bli vuxna. Förväntan finns på att barnet ska gå från “oordning, instabilitet och oklarhet till ordning, stabilitet och klarhet” (Trondman 2013:11). Det finns dock ingen garanti för detta, utan det kräver att det sociokulturella finns med, då barnen behöver utveckla förmåga till förnuft, rationalitet och mentalisera och förstå dess omgivning. För att denna förvandling ska ske kräver det att “vuxna, som redan är, har därmed ansvaret för barn, som ännu inte är men ska bli” (Trondman 2013:12).

4.2.3.2 Being

När man ser till barndom som vara, being, vill man ifrågasätta bilden av att barn är något som ska bli vuxna, utan se till barn som det de är. Exempelvis ifrågasätter man att låg ålder innebär oförmåga. Genom att påpeka barnens låga ålder och dess tillhörande oförmåga bekräftar man barns underordning (Trondman 2013:12). Det finns en kritik mot bilden att ställa barn och vuxna mot varandra; även vuxna kan brista i sin förmåga. Men eftersom vuxnas överordning finns, kan man lätt ignorera barns perspektiv. Av just den anledningen vill man dekonstruera bilden av barn som becoming, för att vuxna mer ska lyssna till barnen (Trondman 2013:13). Kärnfrågan är att barn ska förstås oberoende vuxna och att se barn som aktiva aktörer. För att detta ska få genomslag i politiken kan man se barn som en politisk minoritet (Trondman 2013:14). Det i sig är dock en paradox; barn kommer inte ta dessa politiska diskussioner, utan det är återigen vuxna som talar för barn. Det är också vuxna barndomssociologer som pratar om behovet av att förändra synen på barn, det är inte barnen själva som ber om en annan gestaltning av deras verklighet, däremot finns det utsagor från barn som vittnar om ett behov (Trondman 2013:15).

5. Metod

5.1 Metodologisk ansats

Kvalitativ ansats är passande om man har för avsikt att studera något som ses som en social verklighet i textform, då det är ett bra redskap för att studera hur sociala processer och mönster utvecklas över tid (Bryman 2011:341; Bryman 2011:365). För att genomföra analysen har jag valt att använda mig av kvalitativ metod och perspektivanalys, som är en slags diskursanalys (Jönson 2010). Jönson delar upp sin perspektivanalys i en rad olika faktorer, för att få ökad förståelse kring sociala problem. Perspektivansatsen fungerar både som teori, analysverktyg och metod (Jönson 2010:26). De faktorer som är mest framträdande i denna uppsats är problemets karaktär, dess konsekvenser och omfattning, historia och utveckling samt lösningar på problemet (jfr Jönson 2010:27). Min diskursanalys görs med utgångspunkt i statens offentliga utredning (2016:19) *Barnkonventionen blir svensk lag*, som är ett betänkande från Barnrättighetsutredningen. Materialet omfattar 635 sidor. Utöver detta kompletterar jag med två kvalitativa expertintervjuer, som jag sedan analyserar på samma sätt som jag gör med SOUn.

5.1.1 Metodologiska överväganden

För att studera sociala rörelser och problem är perspektivanalys en lämplig metod. Anledningen är att man genom perspektivanalysen tittar på förståelsen av problemet, bakomliggande orsaker och på vilket sätt det skulle kunna lösas genom ett utförligt analyschema (Jönson 2010:25f). När man vill undersöka stora beslut av exempelvis stora organisationer, är textanalys ett bra tillvägagångssätt, detta då dokumenten i princip alltid utgör en stor del av beslutsunderlaget (Justesen & Mik-Meyer 2011:103). För ytterligare fördjupad kunskap, utöver de offentliga handlingarna, väljer jag att intervjua två personer. Detta för att de då ger sin tolkning av verkligheten (Bryman 2011:341). Valet att även använda mig av intervjuer är grundat i viljan att komplettera utredningen med resonemang och reflektioner från sakkunniga. Personerna jag intervjuade har stor kunskap i frågan och kan därför bidra till studien mycket, både med sakkunskap och reflektion. Det gav också möjlighet att ställa följdfrågor och be om förtydligande på ett sätt som inte är möjligt med tryckt material. En SOU är skriven och korrekturläst av många, där kanske

värderande ord slipas av i processen och där det ligger ett större fokus på att redovisa slutsatser snarare än resonemang. I en intervjusituation finns det möjlighet att ställa frågor kring diskussionen bakom, dolda motiv, men också större utrymme för intervjupersonerna att nyansera sina reflektioner så som "å ena sidan... , men å andra sidan...". Eftersom personerna som intervjuades har arbetat med frågan länge värderades deras argumentation likvärdigt med utredningen i analysen. Intervjupersonernas och utredningens utsagor kommer således inte att ställas emot varandra och jämföras, utan kommer att ses som kompletterande källor.

5.1.2 Metod för datainsamling

Den statliga utredningen (2016:19) laddades ner från regeringens hemsida och skrevs ut i sin helhet (635 sidor). Jag kunde därefter identifiera återkommande teman och kategorisera därefter. Till en början gjorde jag det med färgkodningar i materialet, för att sedan skriva in citaten digitalt.

När det kom till intervjuerna valde jag att använda mig av semistrukturerade intervjuer (jfr Bryman 2011:414). Jag hade tio frågor som alla var ganska stora och omfattande, och ställde sedan följdfrågor. Intervjuerna tog ca en timme vardera. Då personerna befann sig på annan ort i Sverige och hade ett tajt schema, valde jag att genomföra intervjuerna på telefon. Jag spelade in samtalen direkt i telefonen via en app, men också en annan inspelning som spelade in telefonens högtalare som en uppbackning.

5.1.3 Bearbetning och analys

Efter att jag genomfört intervjuerna transkriberade jag materialet. Jens Rennstam och David Wästerfors (2015:220) skriver om de tre stegen vid en kvalitativ dataanalys; sortera, reducera och argumentera. Första steget är att sortera och bli förtrogen med sitt material, vilket jag gjorde genom att transkribera och sedan läsa materialet om och om igen. Jag sorterade sedan materialet i olika koder och teman (jfr Rennstam & Wästerfors 2015:224). Exempel på koder som ingick i min perspektivanalys är vad som beskrivs som problem, vad som beskrivs som lösning, hur man talar om utmaningar med inkorporeringen och vald tidpunkt. Därefter följer nästa steg - reduceringen. Allt kan inte få plats, utan det är då viktigt att göra utdrag med mål att vara så representativ i sitt urval som möjligt. Om forskaren väljer att plocka vad som hen tycker är intressant, riskerar resultatet att bli missvisande (Rennstam & Wästerfors 2015:228). Det var en utmaning, då SOUns

material är så pass omfattande att jag fick sälla ut ganska mycket. Alan Bryman (2011:528) skriver om Jane Ritchie som menar att man som forskare bör visa var i utskriften exemplet är funnet, låta språket vara som det är, inte ta med för mycket material och att använda sig av återkommande förkortningar. Jag har därför valt att sidhänvisa samtliga uppgifter jag tagit från SOUn. Slutligen når vi sista steget - argumentation. Där är det dags att luta empiri mot teori, för att få en mer teoretisk förståelse för vad det är man undersökt (Rennstam & Wästerfors 2015:232).

Jag använder mig av ett analyschema i enlighet med Håkan Jönsons (2010) perspektivanalys. Jag skrev ut SOU:n samt de transkriberade intervjuerna för att sedan färgkoda efter följande teman med hjälp av överstrykningspennor:

- Vad beskrivs som problem?
- Vad beskrivs som en lösning?
- Hur argumenterar man för att klara utmaningar med lösningen?
- Motiv till vald tidpunkt

Jag skrev sedan in valda citat i digitalt dokument för att samla dem på ett ställe och lättare kunna se eventuella mönster. Därefter reducerade jag materialet på så sätt att jag noterade vilka citat som talade för samma fenomen, men inte citerade dem alla i analysen, då det skulle resultera i ett väldigt svårsläsligt resultat. Jag diskuterade sedan resultaten från analysen utifrån barndomssociologi för fördjupad analys.

5.2 Urval

Det dokument jag analyserat är Barnrättighetsutredningens statliga offentliga utredning (2016:19) *Barnkonventionen blir svensk lag* på 635 sidor. Detta då dokumentet är ett underlag för beslutet att inkorporera konventionen och är således det mest centrala dokumentet. Utredningen har sin bakgrund i att regeringen i mars 2013 gav i uppdrag att kartlägga hur tillämpningen av svensk lag stämmer överens med barnkonventionen⁴. Dokumentstudien kompletteras sedan med

⁴ En särskild utredare eller en kommitté får i uppdrag av regeringen att utreda en viss fråga innan lagförslaget läggs fram (Regeringen 2020). Medverkande i barnrättighetsutredningen är, utöver särskilt utredare Anita Wickström, sakkunniga från Justitiedepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet, Utrikesdepartementet respektive Socialdepartementet samt experter; Europarådets tidigare kommissionär för mänskliga rättigheter, professorer, rådman, lagman och barnombudsmannen (SOU 2016:19).

expertintervjuer för ökad förståelse. För att finna intervjupersoner till undersökningen använde jag mig av ett icke-sannolikhetsurval, där jag hade en viss kunskap om de informanter jag valde att kontakta (jfr Denscombe 2017:68). Det är ett vanligt sätt när det kan visa sig vara svårt att komma i kontakt med informanter av olika anledningar. I detta fall är det en utmaning, då personer som ingår i undersökningspopulationen också är personer som högst troligtvis har fyllda kalendrar och inte skulle reagera på ett mail från en student gällande en kandidatuppsats. Det kan också vara mer passande då målet är att använda ett ”explorativt urval” snarare än att ge ett generellt svar för undersökningspopulationen (Denscombe 2017:59). De personer jag kontaktat, en f.d. riksdagsledamot som jobbar med barnrättsfrågor och en f.d. socialdirektör och utredare för barnrättsfrågor, är således en del av ett subjektivt urval och är valda utifrån sin expertroll i fältet (jfr Denscombe 2017:67). Detta på grund av att jag sökte deras expertis och deras åsikter är i allra högsta grad är relevanta för min studie. Något som skulle kunna vara en risk, är det som Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (2015:49) lyfter med begreppet “elitintervjuer”, är att informanterna faller inom ramen för högt uppsatta chefer eller politiker et cetera. En vanlig problematik med att göra detta är att personerna är mediatränade och inte kommer ge andra svar än de redan publicerade svaren. Så kan vara fallet, ändock var ambitionen med intervjuerna att de skulle bidra med reflektion kring de förväntade effekterna. Beslutet att inkorporera barnkonventionen är en omdebatterad, men inte djupt infekterad, fråga vilket också ökar sannolikheten för någorlunda ärliga svar från intervjupersonerna. Eftersom jag också studerar de redan publicerade svaren blir intervjuerna ett komplement till dem. I analysen benämns intervjupersonerna som Anna och Kristina.

5.3 Metodens förtjänster och begränsningar

En förtjänst med denna studie är att det är lätt för läsaren att skapa sig en egen uppfattning, då en övervägande del av min empiri är hämtat från ett officiellt dokument. Vid denna typ av studier är det avgörande att man är tydlig, öppen och ärlig (Jönson 2010:22). Detta är ett måste för att läsaren ska kunna förstå och själv kunna tolka det underlag man analyserar. På samma sätt är det viktigt att förhålla sig symmetriskt till materialet och värdera dem alla likadant (Ibid.). Genom att

inkludera mycket citat och sidhänvisa till samtliga fynd i SOUn, blir det lätt för läsaren att själv gå till grundkällan och bedöma.

En brist i denna studie är att det är svårare att förstå argumenten för om man inte är med i själva processen. Givetvis är detta beslut grundat i mångåriga diskussioner där många olika argument har framförts. Om jag hade varit med hela vägen, kanske läst protokoll och suttit med på möten, hade jag givetvis haft en betydligt större förståelse för fenomenet och valet att inkorporera konventionen till lag. Eftersom jag inte gjort det, utan läst det färdiga resultatet i form av en SOU och dessutom under en tio veckorsperiod, ser jag bara den formella versionen och resultatet av många argument, men missar diskussionen bakom. Med det sagt, så är det den formella versionen jag granskar; jag är alltså intresserad av de formella och officiella argument som ska ligga till grund för kommande praxis och policys.

Något som är bra är att materialet har varit så pass omfattande. SOUn är ett tungt vägande dokument i både relevans och mängd. Det är däremot en brist med dokument att det är statiskt; det som står det står, och det som står har granskats många gånger innan det publiceras. Jag har därför kompenserat dokumentet med att samtala med experter, som kan ge mig fler svar på varför, och lite mer "jag tänker att..."-svar. Jag hade också möjligheten att ställa följdfrågor. Att utredningen är så pass omfattande är inte bara en förtjänst, utan ökar också risken för att missa något relevant. Även om hela utredningen är genomläst så kan den mänskliga faktorn och tidsbrist resulterat i att jag har missat något betydande.

5.4 Forskningsetiska överväganden

Då den huvudsakliga empirin kommer i form av en statlig offentlig utredning som är ett officiellt dokument, kräver inte studien en omfattande etikdiskussion. När det kommer till studien av SOUn är det viktigaste när det kommer till etik att inte vrida på resultat genom att tumma på noggrannhet, ärlighet och opartiskhet (jfr Kalman & Lövgren 2012:9). Däremot, när det gäller intervjusituationen, är det viktigt att se till att intervjupersonerna får tillräcklig information om studien, exempelvis syftet samt hur datan förvaras (jfr Kalman & Lövgren 2012:13). Genom ett informationsbrev har intervjupersonerna fått inblick i vad studien handlar om. Jag har också

förvarat inspelningarna lagrat på min egen dator, och inte i någon molntjänst eller dylikt, där jag med säkerhet kan garantera att de raderas när studien är klar. Även om informanterna inte intervjuades gällande sitt privatliv, utan deras yrkeskunskap, ökar sannolikheten för ärliga svar när intervjuaren kan garantera anonymitet (jfr Kalman & Johansson 2012:41). För att göra detta har jag valt att inte utveckla gällande intervjupersonernas engagemang eller karriär när det kommer till barnrättsfrågor. Nackdelen med det är att det kan bli svårare som läsare att lita på deras kunskap i sakfrågan, men fördelen att intervjupersonerna kan vara anonyma väger tyngre.

6. Analys

Vid utförandet av analysen valde jag att använda mig av perspektivanalys. Jag kodade materialet och kom fram till följande:

Vilka problem beskrivs?	Barnets röst ges liten betydelse Barnrättsperspektivet brister i asylprocessen Barnrättsperspektivet brister i LSS Barnrättsperspektivet brister vid våld i nära relationer Sveriges anseende i barnrättsfrågor har ifrågasatts
Hur löser inkorporeringen problemen?	Barnen i främsta rummet Tydlighet i barnärenden Symbolvärde
Varför just nu?	Sveriges rykte måste förbättras nu Avsaknad av barns perspektiv Politiska perspektiv i fokus

Jag kommer sedan att gå igenom avsnitt för avsnitt och koppla detta till barndomssociologiska begrepp beings respektive becoming, samt diskursiva begrepp såsom flytande signifikans.

6.1 Problem som en inkorporering antas lösa

Genomgående genom utredning och intervjusvar beskrivs brister inom barns rättigheter inom flertalet områden. Den statliga offentliga utredningen skriver att

Även om svensk lagstiftning överlag redan kan sägas stå i god överensstämmelse med barnkonventionen, och i vissa fall till och med går längre än densamma, är den svenska lagstiftningen inte heltäckande i fråga om att ta till vara barnets konventionsenliga rättigheter (SOU 2016:19, s. 365)

Det är en återkommande beskrivning av att barnets egna individuella juridiska rättigheter kränks.

Kartläggningen visar också att synen på barn och hur barn bemöts av myndigheterna inte utgår från barn som bärare av rättigheter (SOU 2016:19, s. 21)

I analysen av den statliga offentliga utredningen och av intervjumaterialet framkommer flertalet problem på olika områden. Trots att områdena givetvis går in i varandra har jag delat upp analysen

i följande kategorier; barns egen röst, barn i asylprocess, barn som innefattas av LSS, barn som får bevittna alternativt direkt utsatta av våld samt hur Sveriges anseende i barnrättsfrågor ser ut.

6.1.1 Barnets röst ges liten betydelse

Ett problem som återkommer är att barnets åsikt eller röst inte får höras eller inte får genomslag i beslutsfattandet. I SOUn återfinns bland annat

Kartläggningen visar på en rad brister när det gäller genomslaget för barns rättigheter enligt barnkonventionen. Tydligast är bristerna i fråga om principen om barnets bästa och barns rätt att få uttrycka sina åsikter (SOU 2016:19, s. 21).

Det är en bild Kristina också ger uttryck för

Min bild av barns situation är många gånger att det handlar mycket om att de ska bli hörda och lyssnade på naturligtvis, men också att deras rättigheter måste mycket mer tas tillvara.

I analysen framträder en diskurs där ett generellt problem är att barnen inte blir lyssnade på. Både SOUn och intervjupersonerna pekar på brister inom socialtjänsten som handlar om att föräldrars röster värderas högre än barnens. Problembilden innebär att barn ses som *becomings*, där en inkorporering av barnkonventionen framställs kunna skifta perspektivet mot att se barn som *beings*, mot något med egna rättigheter. Anna säger

Jag hoppas att socialtjänstens möjligheter ökar, att hjälpa barn. /.../ Att vi får mer ur barnperspektivet, att vi får mer av barns bästa, mer lyssna på barn, framförallt de här fyra huvudprinciperna. /.../ Man ska jobba med barnrätt och föräldrarätt. För föräldrarätten är ju ändå, har jag upplevt många gånger, starkare. Så har jag tyckt; att föräldrarätten är stark. Så där hoppas och tror jag att det kan bli en förändring.

Och Kristina menar

Till exempel socialtjänstlagen beskriver föräldrarnas rätt till sina barn, men den beskriver inte barnens rätt att slippa sina föräldrar, som jag brukar säga. Eftersom det är skyldighet hos socialtjänsten, att få ihop barnet och föräldrarna.

Att föräldrarätten väger tyngre än barnens rättigheter till skydd och omvårdnad, visar att det finns en bild där barnen inte blir sedda som fulla rättighetsbärare och där deras juridiska rättigheter, att få tycka till och ha en åsikt om deras egen livssituation. Kristina ifrågasätter därigenom tanken med att det i princip alltid är till barnets bästa att ha kontakt med båda föräldrarna. Hon berättar vidare om hur detta påverkar barnens situation i skolan

Det är många barn i skolan som inte får det stöd de behöver. Vi ser ju mycket på placerade barn och barn som blivit utsatta för övergrepp. Vårdnadstvister och så. I alla de här olika delarna så ser vi att barnen inte blir lyssnade på eller hörda på det sättet som det står att de bör i barnkonventionen. /.../ Om man inte får stöd och man lever i social utsatthet, så kan man vara säker på att enbart 40 % klarar nian.

Det beskrivs således en problembild där många barn inte får sina rättigheter tillgodosedda vare sig hemma eller i skolan, vilket då kan få konsekvenser för skolgången. Utredarna till SOUn menar att barnet inte bara ska få uttrycka sina åsikter, utan också att åsikterna ska tas i beaktning.

Att barnet får uttrycka sina åsikter är viktigt i sig, men det är inte tillräckligt för att uppfylla artikel 12. För detta krävs att det barnet också får betydelse för det saken gäller. (SOU 2016:19, s. 172)

Det visar på det radikala i barnkonventionens kapitel 12. Inte bara att barnet ska få utrymme att uttrycka sin åsikt, den ska också tas med i bedömningen. Med tanke på att det länge funnits en syn på barn som ofärdiga vuxna, och inte att de i sin nuvarande fas har åsikter, tankar och värderingar värda att beaktas. Givetvis ska inte barnen ta alla beslut själva, som Näsman (2004) påpekar, men barnets röst och åsikt ska tas i beaktning, och inte bara i de fall där vuxenvärlden tycker att det är passande.

6.1.2 Barnrättsperspektivet brister i asylprocessen

Ytterligare ett tema som framkom i analysen var att en inkorporering antogs adressera brister gällande barnperspektiv i asylprocessen. I SOUn finner vi följande

Det framkommer som regel inte heller av beslutsmotiveringarna om barnet kommit till tals under utredningen (SOU 2016:19, s. 159)

Det är inte bara barnets röst och åsikt som blir förbiset i asylprocess, utan hela barnets ansökan och därigenom rätten till sin egen person, förbises.

Barnet har inte i något av de granskade besluten ansetts vara huvudsökande, trots att Migrationsverket som regel fattar ett beslut per sökande och barnet således egentligen är den enda sökanden i sitt eget ärende. Det förekommer att barnets egna skäl förts fram i utredningen och att de antecknats i beslutet, men något egentligt ställningstagande till om det barnet anfört kan vara ett skäl för uppehållstillstånd eller inte, har inte gjorts i besluten. Därigenom har den individuella rätten till prövning inskränkt. Att barnet har skäl för uppehållstillstånd på liknande grunder som föräldrarna är inte samma sak som att barnet saknar egna skäl för sin ansökan (SOU 2016:19, s. 161).

I utredningen framställs ett problem som att den individuella rätten kränks och föräldrarnas ansökan väger tyngre. SOUn menar därigenom att barnen inte ska bedömas utifrån sina föräldrars skäl att stanna, utan egna skäl. Frågan är då om man är redo att separera barn och föräldrar. Anna betonar vikten av en sammanhållen familj och familjeliv, och pratar att det är vanligt idag att splittra familjer:

Sen är det rätten till familjeliv, det är internationella mänskliga rättigheter. Konventionsstaterna har en skyldighet att värna om dessa familjers rättigheter för barnets skull. Där har vi ett problem, för vi gör ju det, vi splittrar ju familjer. Även om en förälder överträtt, ljugit och tagit sig in, så ska man inte splittra familjer, utan det är familjeåterförening som ska vara målet.

Om vi har som utgångspunkt att det inte är ett alternativ att låta hela familjen stanna blir det ett dragspel mellan olika tolkningar av barnets bästa; är det att separera barn och föräldrar, låta barnet söka asyl och sedan resten av familjen på grund av anknytning, eller är det att låta barnet befinna sig med sina föräldrar men i en konfliktfylld situation i hemlandet? Man ser här en konflikt mellan utlänningslagen och barnperspektivet. Det finns också en tydlig flytande signifikans gällande "barnets bästa" som begrepp. Det skiljer sig mycket beroende på kontext. Utredningen skriver vidare

Barnets bästa får, både enligt det innehåll principen har enligt barnkonventionen och enligt UtLL:s regler, ibland ge vika för andra samhällsintressen, såsom statens intresse av att upprätthålla en reglerad invandring (SOU 2016:19, s. 162)

Centralt gällande att återvända till hemlandet är huruvida hur stort hot detta är emot barnkonventionens kapitel 6 - barnets inneboende rätt till liv. Utredningen skriver

/.../ har regeringen konstaterat att ett barns psykosociala utveckling inte generellt kan sägas ta skada vid ett återvändande tillsammans med föräldrarna. Ett barn får dock, menar barnrättskommittén, inte återsändas till ett land där barnet riskerar att utsättas för sådan direkt skada som omfattas av artikel 6, dvs. såvitt gäller liv och utveckling, eller av artikel 37, som bl.a. innehåller ett förbud mot tortyr (SOU 2016:19, s. 169)

SOUn fångar här något som kan tyckas vara lite motstridigt. Regeringen menar således att barnets psykosociala utveckling inte kan antas skadas av att återföras till ett land de flytt ifrån, så länge föräldrarna är med, samtidigt som barnet inte får utsättas för skada i enlighet med barnkonventionen. Det bekräftar tanken vidare om att barnets bästa ibland får ge vika för andra samhällsintressen, samtidigt som man försöker argumentera för att det går emot principen barnets bästa allt för mycket, då det faktiskt "inte generellt kan sägas ta skada" med föräldrarna. Det är som om man först vill konstatera att man ibland måste göra undantag, men att det inte är så farligt.

Det kan också vara svårt att säkerställa det senare – att barn inte får återsändas där det finns risk för direkt skada – då det i många av världens krigsdrabbade länder finns ett generellt hot, även om det inte är riktad mot det enskilda barnet. Det är bara när det kommer till barn i asylprocess som det i rapporten nämns att barnets bästa ibland kan åsidosättas för statens intresse. Det innebär också en flytande gräns i hur viktigt barnets bästa är, beroende på situation. Det kan ibland kommuniceras att något inte strider mot barnets bästa, men utredarna till SOUn skriver att det

... inte är möjligt att sätta likhetstecken mellan att något inte är stridande mot barnets bästa och att något är till för barnets bästa (SOU 2016:19, s. 165).

Gällande barn i asylprocess blir det således många olika bud vad det är som önskas genom inkorporeringen. Man ska ha ökad respekt för barnets bästa, samtidigt som barnets bästa ibland ska ge vika för andra samhällsintressen, samtidigt som det kanske egentligen inte är så farligt mot barnets bästa att tillsammans med sina föräldrar återsändas till de land de flytt ifrån. I SOUn finner vi vidare exempel på vilken flytande signifikans begreppet barnets bästa har. Detta i samband med att olika myndigheter kan göra tolkningar som kan strider mot varandra

Migrationsmyndigheterna kan ha gjort bedömningen att det inte strider mot barnets bästa att återvända till ursprungslandet tillsammans med föräldrarna, medan sociala myndigheter, också med hänvisning till barnets bästa, samtidigt bedömt att barnet bör placeras utanför sin familjemiljö (SOU 2016:19, s. 168).

Det blir ytterligare en dimension i den flytande tolkningen av barnets bästa, nämligen att man inte ska ta för givet att barnet har en problemfri hemsituation. Det kan alltså finnas en situation där barnets bästa förbises i förmån för statens intresse och i enlighet Migrationsverkets bedömning återsänder barn tillsammans med sina föräldrar, men man hävdar att det inte är så farligt eftersom barnet är med sina föräldrar, men där socialtjänsten menar att barnet borde placeras utanför familjemiljön. Allt med en diskussion eller en motivering där man på något sätt refererat till ”barnets bästa”.

6.1.3 Barnrättsperspektivet brister i LSS

Ett tredje tema i analysen var att en inkorporering skulle bidra till en lösning på nuvarande brister i barnperspektivet i LSS. Utredningen visar att barn med funktionsnedsättning kan ha svårare att få sina rättigheter tillgodosedda. Vidare skriver SOUn

Många barn med funktionsnedsättning kan under hela sin uppväxt befinna sig i ett starkt beroendeförhållande till vuxna, både för att få sina grundläggande behov tillgodosedda och för att kunna utvecklas som individer (SOU 2016:19, s. 168)

Utredningen tar därigenom avstånd från ett system där barnen befinner sig i ett starkt beroendeförhållande till vuxna. Således är det eftersträvansvärt att barnen inte ska befinna sig i ett lika stort beroendeförhållande, utan ha större chans till självständighet. De ska vara mer *beings*.

Till skillnad från andra problemområden, så diskuteras inte här ett bristande genomslag för "barnets bästa". Detta då det inte är ett kriterium för LSS. I SoL respektive LVU-utredningar behövs barnets åsikt synas i dokumentationen, vilket då inte blir fallet med LSS.

Barnets åsikter ska enligt artikel 12 tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. När det gäller barn som har funktionsnedsättningar som försvårar kommunikationen är det centralt att barnets förmåga att bilda egna åsikter inte sammanblandas med förmågan att kunna uttrycka dessa. Vi har genom kartläggningen och i våra möten med myndigheter och organisationer blivit uppmärksammade på att barn inte får uttrycka sina åsikter med hänvisning till att de har en viss funktionsnedsättning (SOU 2016:19, s. 207).

När det gäller barn med funktionsnedsättningar visar utredningen således att barnen på grund av sin funktionsnedsättning inte får komma till tals, vilket gör att barnen tas ifrån sin egen juridiska rätt. Barnet blir inte bara åsidosatt på grund av sin ålder, som beskrivet i barndomssociologin, utan också med motiveringen att det är på grund av funktionsnedsättningen som barnet inte kommit till tals.

6.1.4 Barnrättsperspektivet brister vid våld i nära relationer

Ett fjärde tema i analysen var att en inkorporering förväntas bidra till en lösning gällande barn och våld i nära relationer. I SOUn beskriver en bild där våld i nära relationer vanligt förekommande

Ungefär vart tionde barn i Sverige uppskattas bevittna våld i familjen (SOU 2016:19, s. 212).

Om barnet sedan kommer i kontakt med socialtjänsten, beskriver SOUn att det inte nödvändigtvis innebär att barnet får stöd

I flera av de granskade utredningarna har socialtjänsten konstaterat behov hos barnet av stöd och hjälp, men på grund av att socialtjänsten inte fått samtycke av vårdnadshavarna eller ens kunnat etablera en kontakt med familjen, har insatser inte kunnat beviljas (SOU 2016:19, s. 234).

Enligt SOUn faller barnen mellan stolarna, där tvångsåtgärder enligt LVU inte är motiverade, men de frivilliga insatserna enligt SoL nekas. De barn som kommer till socialtjänsten beskriver, enligt SOUn, en svårtillgänglig socialtjänst som inte möter barnet.

I samtalet med barn som har erfarenhet av socialtjänsten framträder en bild av socialtjänsten inte är tillgänglig för och inte ger tillräckligt stöd till barn som befinner sig i en svår utsatthet. Socialtjänsten beskrivs närmast som osynlig och barnen beskriver en situation där de lämnas att själva ta till vara sina rättigheter (SOU 2016:19, s. 235).

Enligt SOUn gäller inte detta bara bemötandet och tillgängligheten, utan också att barnperspektivet respektive barnets perspektiv brister i handläggningen.

De kartlagda utredningarna och besluten saknar konsekvensanalyser och bedömningar utifrån barnets bästa. Vidare visar kartläggningen på brister i vad barnet får uttrycka sina åsikter om, hur dessa åsikter dokumenteras samt hur de används i beslutsprocessen. (SOU 2016:19, s. 235)

Detta strider mot barnkonventionen, då barn inte ska behöva bevittna eller bli utsatta för våld. SOUn poängterar

Barn ska enligt barnkonventionen skyddas från alla former av våld. Staten är, enligt artikel 19 i barnkonventionen, skyldig att säkerställa denna rättighet och ge barn som upplevt våld skydd och stöd (SOU 2016:19, s. 213).

Enligt den problembild som SOUn målar upp brister således staten både i att skydda barnen, ge skydd och stöd till barn som blivit utsatta. SOUn beskriver också problemen med att socialtjänsten inte har mandat i att ge barn det stöd som socialtjänsten bedömer att de behöver, i de fall då det inte finns grund för LVU. Det visar på ett glapp, där socialtjänsten bedömer ett behov, men föräldrarnas åsikt väger på något sätt tyngre än barnets behov av stöd, och det blir därför inte aktuellt med SoL. Det blir en situation där barnet egen person och behov, dess being, förbises, i förmån för sina föräldrar. Samtidigt beskrivs en socialtjänst som är anpassad efter vuxnas tillvägagångssätt att kommunicera viktiga ärenden. I intervjun med Kristina kom detta på tals

Vi vet att socialsekreterarna har alldeles för lite tid att prata med barnen. De har väldigt mycket administration och de pratar med föräldrarna, men egentid med barnen, eller låta barnen komma till tals, det är väldigt liten andel av deras tid idag. /.../ Vi vet att barnen inte kommer till tals tillräckligt, vi vet att socialtjänsten inte alltid är organiserad så att det är lätt för barnen att kunna berätta om de

blivit utsatta och så. Så jag tänker att vi behöver vända lite på perspektivet och se det lite utifrån barnen.

Kristina beskriver likt SOUn att barnet inte får komma till tals, men också att socialtjänsten brister i hur anpassat det är för barnen att kunna berätta om eventuella övergrepp. Det beskrivs således både ren tidsbrist, men också brister i organisation och tillvägagångssätt när det väl görs. Genom att utgå ifrån vuxnas sätt att kommunicera viktiga ärenden – skrivbord, myndighet, växel – förväntar man sig att barnen ska lära sig det och följa efter. Det Kristina ger uttryck för är en förskjutning där man istället ser det ur barnets perspektiv som det är nu; otillgängligt och svårt, vilket minskar sannolikheten att de kommer till tals.

6.1.5 Sveriges anseende i barnrättsfrågor har ifrågasatts

Det femte temat i analysens problemkomponent skiljer sig väsentligt från de övriga. Detta tema handlar inte om att det finns problem för enskilda barn, utan om att det är ett problem att Sveriges anseende i barnrättsfrågor ifrågasatts under senare år. Detta nämns bland annat i McCall-Smiths (2019) studie (se avsnitt 3). Detta kommer också upp i intervjuerna och i SOUn. Det är alltså Sverige som har problem, inte barnen, och att detta problem kan lösas genom att visa på handlingskraft med att inkorporera barnkonventionen som lag. På frågan om varför konventionen inkorporeras just nu, svarar Kristina

Så jag tänker att det kan ligga till viss del i att man har fått de här påpekandena att Sverige kan bli bättre. Vi har också fått påpekanden på att barn far illa i Sverige. Ibland kan det vara lätt att tänka och tro att “vi är så bra”, men det kan vi också se på verkligheten att vi har ett utanförskap, vi har många som inte går i skolan, vi har många problem att brottas med i samhället idag, som rör barn och unga. Vi har en skola som inte hjälper alla och inte stöttar alla och så vidare. Så jag tänker att det är en politisk markering utifrån ett “nu måste vi bli bättre”.

På samma fråga svarar Anna

Det är ett jättebekymmer, detta med hur barns rättigheter efterföljs i asylprocess. Det fick vi kritik för från barnrättskommittén /.../ Jag tror att det är någon sorts allmänt tryck att inkorporera... det är ju fler och fler... Norge var väl först? De var först på barnkonventionen så de var ju tidigt ute vad gäller barnfrågor. Jag vet inte hur många länder det är idag, är det 60 kanske? Som har inkorporerat den som lag? Så det är nog tryck utifrån.

I SOUn förekommer inte mycket av den kritik som Anna och Kristina vittnar om, inte heller det som McCall-Smith skriver om i sin studie. Däremot argumenteras det för att man vill genom

inkorporeringen föregå med gott exempel, vilket i sig blir ett svar på den kritik som framförts. Mer om detta i avsnitt 6.2.3 Symbolvärde och 6.3 Motiv till tidpunkt.

6.2 Vad beskrivs som lösning?

Genomgående beskrivs barnkonventionen som en lösning. Däremot framställs inte på vilket sätt inkorporeringen förväntas lösa problemet, utan framställs ofta som att den i sig är en lösning. Jag tolkar materialet så att inkorporeringen förväntas leda till att barnets bästa sätts i främsta rummet, en ökad tydlighet och är en viktig symbol för Sverige. Jag kommer att gå igenom dessa kategorier i följande tre avsnitt.

6.2.1 Barnets bästa i främsta rummet

Anna säger att inkorporeringen...

... måste göras med full kraft och det liksom måste följas ut i verksamheterna helt enkelt. Så att alla som arbetar med barn eller föräldrar eller med anslutning till, till exempel Kronofogdemyndigheten. /.../ De har ju också en anmälningsskyldighet när de ser att barn far illa. /.../ De är ju också ansvariga i de jobb man gör, men att få dem att tänka att barnkonventionen berör dem i deras yrkesutövning, det är det som kan bli vinsten i detta, och styrkan. /.../ Det är det att det ska nås ut till alla som jobbar med något som berör barn i någon form. Det är det som jag tror kommer få den största effekten.

Det uttrycks en förhoppning om att inkorporeringen kommer "nå ut till alla". Riktningen är tydlig - myndigheter vars arbete på något sätt berör barn, men hur arbetet ska utföras och hur det ska leda till konkret förändring specificeras inte. Anna pratar om vikten av att sprida mer information via ett kunskapslyft och om Barnombudsmannens uppdrag till kommuner, regioner och utvalda myndigheter att stärka barns rättigheter.

Myndigheterna som är utvalda att jobba särskilt med det här, det är ju myndigheter som inte direkt riktar sig till barnen, utan indirekt, som Kronofogdemyndigheten. De jobbar ju inte med barn, men det som händer, det de gör, det drabbar barn. Det är det här kunskapslyftet /.../, det är den som kan ge effekten av den här lagändringen.

Det finns därmed en förväntan och önskan på att inkorporeringen kommer innebära att barnet faktiskt blir prioritet och ska finnas i det främsta rummet. Myndigheter som inte direkt jobbar med barn och därmed lätt kan förbise, trots att de egentligen har skyldighet att se till barnets behov. Om myndigheterna ska se till barnet med being-perspektivet, så går det inte att förbise barnets situation,

då den är allt för tungt vägande. Anna visar på så sätt en önskan om att inkorporeringen av barnkonventionen som svensk lag kommer faktiskt sätta barnet i första rummet.

Utöver att barnen ska ses som egna rättssubjekt vid myndighetsärenden, så finns det också en strävan efter att hitta en lösning på problemet att barn inte anses bli lyssnade på. Kristina menar att inkorporeringen kommer resultera i att...

Vi får ut mer ur barnperspektivet, att vi får mer av barns bästa, mer lyssna på barn, framförallt de här fyra stora huvudprinciperna så att säga. De kommer få barnets bästa i främsta rummet.

Som tidigare nämnt menar Anna att föräldrarätten ibland ses som många gånger starkare. Hon menar att

Så där hoppas och tror jag att det kan bli en förändring. Inte att kraven på socialtjänsten direkt ökar, utan att socialtjänsten har det här som en utökad möjlighet att jobba mera för barnet.

Även Kristina påpekar barnets rätt till att undvika kontakt med föräldrarna. Samtidigt så är det svårare idag för ett barn att undvika sin förälder eller tvärtom. Precis som Näsman (2004) lyfter, så är barnets rättskapacitet inte alltid i paritet med föräldern. En förälder kan förvägra umgänge med sitt barn men ett barn kan sällan förvägra umgänge med en förälder som kräver sin rätt. I avsnitt 6.1.1 beskrivs hur stark föräldrarätten är och att socialtjänstlagen fokuserar på föräldrarnas rätt till sina barn. Kristina menar att

Men vi hävdar att ibland är det olämpligt. Det kanske har varit övergrepp eller så. Där är barnkonventionen tydligare, på att man ska lyssna på barnen.

Utöver redan nämnda myndighetsområden, stora och viktiga vars beslut får stora följder, så finns det en förhoppning om att barnkonventionen också kommer förändra tankesättet. Anna tror att inkorporeringen kommer innebära

Att det då handlar om att få igång en attitydförändring för alla som arbetar med barn, det måste till.

Kristina bekräftar och håller med om tankesättet. Hon visar också på politikens betydelse.

Och då behöver man, tycker jag, och det har jag hävdad helat tiden, att barnkonventionen behöver bli lag, för att det ska prioriteras upp högre på kommunens eller landstingens agenda eller regionstyrelsens agenda.

Att inkorporera barnkonventionen skulle kunna vara ett steg på vägen för barns rättigheter, men det är en stor lagändring och det är inte givet hur effekterna av det kommer bli. SOUN skriver

En inkorporering skulle alltså innebära en starkare formell ställning för barnets rättigheter i svensk rätt. En annan fråga är om en inkorporering också skulle innebära en starkt reell ställning för rättigheterna (SOU 2016:19, s. 366).

Det är också en bild som Anna bekräftar

Många har förvånats av min inställning, för jag har sagt att det inte kommer bli någon större skillnad. Inte lagmässigt, för vi har jobbat om lagen på ett sådant sätt att den är så inarbetad i vår lagstiftning. Det kommer inte bli någon enorm "wow, nu är det barnkonventionen som gäller, nu kommer barnen få all rätt de ska ha". Så är det ju inte. Vi har jobbat in den i omgångar i vår lagstiftning, så den finns med.

Kristina uttrycker lite större tilltro, men bekräftar att det finns utmaningar.

Det finns alltid frågor kvar att lösa. Men lösningen behöver ju inte vara att man säger nej till barnkonventionen, utan frågorna måste hanteras på ett klokt och begåvat sätt ändå.

Det argumenteras för att utmaningarna i sig inte behöver innebära att man avstår från eller vänta med att inkorporera, utan man kan komma runt det genom att hantera frågan "klokt och begåvat". Frågan är vad som är klokt och begåvat i sammanhanget, och begreppen har flytande signifikans. Eftersom det finns en del kritik i att inkorporera konventionen (se 1. Problemformulering), blir det extra intressant vad som åsyftas och vad som anses vara klokt och begåvat i det här fallet. Några av kritikerna skulle nog snarare hävda på motsatsen, att det är "klokt och begåvat" att inte inkorporera den.

Frågetecknen kring hur det ska gå till finns kring flera områden. I utredningen och i intervjuerna beskrivs svårigheterna med inkorporeringen, men blir ofta bemötta därefter. Ibland med ett starkt argument, medan det ibland går lite mer åt ett slags uppbackningsargument. I utredningen finner vi en beskrivning av att barnets rättigheter inte kommer stärkas, då barnkonventionen också tar upp föräldrars rättigheter.

Ett argument som framförts mot en inkorporering av barnkonventionen är att barnets rättigheter kan komma att försvagas eftersom konventionen innehåller artiklar som tar upp föräldrars rättigheter /.../ Enligt vår mening får risken för en sådan utveckling anses vara liten. Att tolka artiklar i barnkonventionen på ett sätt som innebär en försvagning av barnets rättigheter skulle gå emot det grundläggande syftet med konventionen (SOU 2016:19, s. 368-369)

Det går knappast att undvika risken för att barnkonventionen i debatten används som argument i frågor som inte primärt rör barnets rättigheter. De nackdelar som är förknippade med att olika intressegrupper kan försöka dra fördel av ett nytt rättsläge för sina egna syften är inget unikt för barnkonventionens del och ska inte överdrivas (SOU 2016:19, s. 369)

Som skäl emot en inkorporering har även anförts att domstolarna kan komma att tolka rättigheterna i konventionen för snävt, vilket därigenom kan leda till en försvagning av barnets rättigheter. Denna risk bedömer vi som liten. Svenska domstolar är vanligtvis mycket lojala mot lagstiftningens bakomliggande syfte och det saknas anledning att tro att inställningen från domstolarnas sida skulle vara annorlunda om barnkonventionen blev svensk lag. /.../ Skulle så trots allt bli fallet finns det inget hinder mot att lagstiftaren går längre och utvidgar rättigheterna i förhållandet till den tolkning konventionen fått (SOU 2016:19, s. 382)

I citaten ovan ser vi de presenterade risker som anses finnas med att barnets bästa inte blir resultatet av inkorporeringen. Dessa bemöts genom formuleringar som ”risken för en sådan utveckling anses vara liten”, ”det går knappast att undvika risken” och ”ska inte överdrivas”. Lundberg (2011:798), som jämförde Norge och Sverige, beskriver att det är en av riskerna med att inkorporera barnkonventionen. I utredningen bemöts risken på följande sätt

En farhåga som framförts är att debatten riskerar att tystna i och med inkorporeringen. Vi instämmer i att det är oerhört viktigt att debatten inte tystnar. Risken för detta bedömer vi dock som liten (SOU 2016:19, s. 372)

Det finns dock utmaningar som inte lika lätt kan avskrivas som att det är litet. En kritik som framkommit är svårigheterna att hantera detta juridiskt. Även om domstolarna beskrivs vara mycket lojala mot bakomliggande syfte kan det uppstå juridiska svårigheter. När det kommer till juridiken är det givetvis viktigt att det går att förutse juridiska beslut, så att det blir rättssäkert, och i och med att det ännu inte har hunnit göra någon praxis kring hur dombesluten kommer att se ut, kan det finnas en oro. I utredningen finner vi följande

Grundläggande för rättssäkerheten och en viktig aspekt vid all rättstillämpning är kravet på förutsebarhet. I den mån det råder osäkerhet kring konventionens bestämmelser ska tolkas och därigenom hur det kommer att tillämpas, kan det finnas en risk att kravet på förutsebarhet inte tillgodoses (SOU 2016:19, s. 380)

Sedan, när det kommer till bedömningen och kostnadsbilden, tar Kristina LSS-lagstiftningen som exempel. Vad kan man förvänta sig av en rättighetslagstiftning?

Vad är rimligt att kräva i rättighetslagstiftningar? Det har funnits en diskussion inom LSS att ”ja men jag har rätt att åka utomlands med många assistenter” Jo visst, men hur många gånger då, då? Jag tänker att den rimlighetsbedömningen måste vara lämplig och tillåten att göra.

Ordet "rimlighet" har mycket flytande signifikans och kan vara svårt att greppa; vad som är rimligt för den ena kan vara helt otänkbart för den andra. Kristina menar att det inte heller är första gången en rättighetslagstiftning blir ifrågasatt.

Det är ju också LSS-lagstiftningen, som betyder så mycket för många människor, men som ändå troligtvis hade fått nej utifrån samma diskussion. Rättighetslagar är ju aldrig enkla att prissätta, för vi vet ju inte exakt hur det kommer till att slå ut då. Så vi får väl se helt enkelt, men det är en viktig målsättning att det är åt det här hållet vi ska gå.

Genom liknelsen med LSS används logiken att "det här hade också utmaningar, men genomfördes ändå". Båda informanterna ger en nyanserad bild, även om båda genomgående visar ett stort stöd för valet att inkorporera barnkonventionen. Som tidigare nämnt finns det generellt ett stort stöd för att se barnen som mer rättighetsbärare på egen hand. Kristina påpekar dock de krockar som kan uppstå och ger en bild av att man kan se det från olika håll.

Men jag kommer ändå se att det kommer bli lite krockar. Redan nu... utvisning av ensamkommande var ju en sån där diskussion som kom upp. Där känner jag ändå att jag har landat i att ja, men har man inte rätt att stanna i Sverige, då kan inte en annan lagstiftning stå över det. Ibland kommer det att finnas sådana krockar, även i framtiden. /.../ På ett sätt kan man tänka att barn har egna asylskäl, men ett annat sätt är ändå att tänka att föräldrarna har ansvar för sina barn, och rätt att bestämma i vilket land man ska bo i och var. Det är ju inte normalfallet att man låter barnen flytta till ett annat land. Så det är ändå någonstans att "vad är föräldrarnas ansvar och roll" kontra de här frågeställningarna. Så ja, jag säger inte att det är enkelt, jag säger bara att de positiva sakerna överväger. Men ibland kommer du ändå tvingas göra undantag. Då får det bedömas från fall till fall, nästan. /.../ Därför tror jag att den här utredningen nu, de kommer att skriva till regeringen "de här krockarna finns" och så får regeringen då bedöma med andra partier /.../ Det är ju inte självklart att barnkonventionen är högsta lagen, bara för att det är en lag.

I avsnitt 6.1.2 påpekas de brister som beskrivs för barn i asylprocess, där det framförallt finns en bild av att barn måste få sina egna asylskäl prövade i högre grad; beings. Men i citat ovan ger Kristina mer en bild av barnet som en becoming, mer i relation till en vuxen; genom att påpeka att man kan se det som att barnet har egna asylskäl, men också att föräldrarna faktiskt är de som har ansvar för barnet, och att det därigenom är föräldrarnas asylskäl som bör prövas. Det fångar frågans komplexitet, eftersom, som också nämnts i avsnitt 6.1.2, barnets bästa ibland kan behöva få ge vika för statens intresse (i detta fall UtIL). En lösning på detta, enligt Kristina, är då att se det från fall till fall och att titta på utredningen som specifikt tittar på vilka lagar som kan komma att krocka

och hur man i så fall ska göra i de fallen. Det skiljer sig från Anna, som menade att man inte ska splittra familjer även om någon förälder har ljugit eller överträtt, då det är familjeåterförening som ska vara det huvudsakliga målet. Informanternas åsikt skiljer sig därmed från varandra. Barnet ska således sättas i främsta rummet, men inte i alla scenarion, och inte när det kommer till barn i asylprocess. Att inkorporera barnkonventionen görs för att stärka barns rättigheter och sätta barnet i främsta rummet, men samtidigt kan statens intresse gå före när det kommer till UtIL. De två informanterna visar på de olika synsätten. Samtidigt som Kristinas uttalande är i linje med vad som beskrivs i SOUn (se avsnitt 6.1.2) där åsikter vad som är barnets bästa för barn i asylprocess kan skilja sig markant mellan olika scenarion, är Annas uttalande i linje med det som beskrivs som huvudanledningen bakom inkorporeringen. Kristina visar på en bild där barnet är lite mer becoming; ett barn till en vuxen som söker asyl, medan Anna visar på en bild där barnet är being; ett barn som söker asyl, men som inte ska vara utan sina föräldrar.

Som nämnt i avsnitt 6.1.4 beskrivs också brister i hur bemötandet sker på socialtjänsten. Inte bara bemötandet från socialsekreterare, utan också själva miljön. Kristina menar att man genom ett ökat barnperspektiv kan socialtjänsten bli mer tillgänglig barn och ungdomar och öka sannolikheten för att de ska vända sig dit.

Vi har sett på någon forskning och tittat på hur man kan med ganska enkla medel göra det mer barnanpassat att gå till socialen om man behöver hjälp /.../ Som det här med att pimpa socialtjänsten, att sitta på café och prata istället för bakom ett skrivbord, att göra det mysigare och trevligare när man kommer till kommunens möteslokaler. Att man tänker lite "barn och ungdomar" lite mer bara. Ibland är det inte så svårt, men det gör stor effekt. Att ge tillgång till ett mobiltelefonnummer istället för en växel, när man vill ringa till sin socialsekreterare, alltså ibland är det inte så krångligt.

Kristina menar att man helt enkelt ska se över med barns ögon och skifta från blivande vuxna som idag är barn, men som ska kommunicera som vuxna via en växel, istället för att ringa ett direkt mobiltelefonnummer som om de ringde någon de kände. Om barnet så som det är idag blir norm blir det barnets being istället för becoming som blir norm. Man skiftar således fokus från vuxnas bild av hur en myndighet bör se ut till barnets bild av vad som är mysigt.

6.2.2 Tydlighet i barnärenden

Parallellt med att barnet ska sättas i främsta rummet, finns det en förväntan på att inkorporering kommer resultera i en tydlighet, där det blir lättare att navigera i arbeten som rör barn. Kristina säger

... så jag tänker att man ska göra en barnkonsekvensanalys och se “vad får det här för konsekvens för barnen, om vi gör den här neddragningen? Vad får det för betydelse?”

Detta bekräftas också i SOUn

Ett viktigt led i att ta till vara barnets bästa i Migrationsverkets beslutsfattande, men även på andra områden som rör barn, är att genom analyser belysa vilka konsekvenser ett visst beslut kan få för ett barn (SOU 2016:19, s. 165)

Vi ser här, och i tidigare avsnitt 6.1.1, genomgående en förväntan från informanterna och utredningen av att inkorporeringen kommer att innebära ett bredare engagemang och förståelse för barns rättigheter på flera nivåer, inte minst hos de myndigheter som idag inte har som primär uppgift att se till barnets bästa. “Barnets bästa” som begrepp finns redan i Kronofogdemyndighetens respektive Migrationsverkets regelverk, men såväl informanter som utredning uttrycker en hel del brister i genomförandet. Det visar en bild av att informanterna och utredningen har en annan innebörd och vikt vid “barnets bästa” som begrepp. Begreppet har en flytande signifikans och kan tolkas på olika sätt beroende på kontext. Migrationsverket och Kronofogdemyndigheten är troligtvis inte ute efter att bortse från barnets bästa; troligtvis väger det bara inte tyngre än deras huvudsakliga uppdrag. En anledning till att det inte väger tyngre än deras huvudsakliga uppdrag kan vara för att barnen ses som en del i hushållet eller en del i familjen som söker, och inte som egna individer, beings. Det blir således en vuxen som vräks - men som har barn, eller en vuxen som utvisas - men som har barn; istället för ett barn som blir vräkt eller ett barn som utvisas. Samtidigt har informanterna och utredningen utgått från barn som beings. I analysen framställs en inkorporering som görs “med full kraft” (se avsnitt 6.1.1) kunna bidra till att resterande myndigheter kommer lättare tänka att barnets bästa är att vara “beings” och inte “becomings”. SOUn uttrycker det kort och koncist

En inkorporering innebär vidare att barnets roll som rättssubjekt, med egna specifika rättigheter, tydliggörs (SOU 2016:19, s. 368).

En annan lösning som SOUn presenterar är att en inkorporering skulle kunna innebära är att fylla glappet mellan SoL och LVU. Socialtjänsten kan ha konstaterat ett stödbehov hos ett barn, men

föräldrarna nekar, men det finns inte tillräcklig grund för tvångsåtgärder. SOUn menar att en lösning på detta problem är bland annat

/.../ öppna insatser till barn under 15 år utan vårdnadshavares samtycke. Enligt förslaget ska socialnämnden få besluta att den som är under 15 år ska hålla regelbunden kontakt med en kontaktperson om insatsen inte kan ges samtycke av barnets vårdnadshavare (SOU 2016:19, s. 234)

Återigen ser vi hur man vill stärka barnets egna rättssubjekt, barn som being, och ibland ta beslut som går emot vårdnadshavarens önskan. Genom en inkorporering förväntar man sig således en förbättring gällande barns egna rättigheter, som de innehar oavsett deras situation med deras föräldrar. Kristina menar att den största vinsten med en inkorporering innebär

Det är väl egentligen det där om att barnen blir en rättighetsbärare, och de får uttrycka "det här är mitt liv". Att man respekterar dem och att man lyssnar på dem.

Kristina beskriver vidare om vilka förändringar som väntas för eleverna i skolan. När det kommer till barns rättigheter i skolan handlar det inte bara om att de ska få rätt stöd i sin undervisning och lärande, utan också vilken möjlighet till påverkan de har. På liknande vis som myndigheter ska lyssna till barnets bästa, så har skolan ett ansvar att se till elevdemokratin. Kristina hoppas att det även där kommer ske en förändring med inkorporeringen.

Att veta sina rättigheter är en bra början, men det andra är att kräva sina rättigheter vilket är nästa steg och då behöver man ett stöd i ryggen. /.../ Elevdemokratin som vi har pratat oss varma för, den blir väldigt tydlig är man pratar om barnkonventionen då och medinflytande på riktigt så att säga. Kanske inte enbart prata om maten så att säga, utan riktigt medinflytande. "Hur ska min skola funka, hur ska jag slippa mobbing och kränkande behandling?". Det blir väldigt konkreta saker för mig där man naturligtvis som förälder eller barn kan med stöd av barnkonventionen driva det längre, lagstiftningsvägen.

En inkorporering av barnkonventionen hoppas leda till en tydligare elevdemokrati, där barnen ska få tycka till mer "på riktigt". Det ska även göra det möjligt för föräldrar och barn att genom att vända sig till lagen och juridiken för att få rättigheterna tillgodosedda.

Allt visar dock inte på ökad tydlighet, utan också risk för motsatsen. Det beskrivs en oro kring hur barnkonventionen som lag kommer stå sig mot andra redan existerande lagar. Det beskrivs bland annat flertalet olika situationer och diskussioner där man konstaterar att det kan uppstå problem, men att det ska lösas med vidare åtgärder. Exempelvis ska man "uppmärksamma med vidare

åtgärder”, “se över”, “påtalas och föras vidare”, “föremål för diskussion” och “bör uppmärksammas”. För att visa på dess kontext väljer jag att visa flera exempel.

Verkliga konflikter mellan den inkorporerade barnkonventionen och annan lag torde sällan komma att föreligga. De eventuella konflikter som kan uppkomma bedömer vi kan lösas med hjälp av olika rättstillämpningsmetoder. Eventuella konflikter kan också fångas upp i det fortsatta transformeringsarbetet. I samband med att inkorporeringen av barnkonventionen i svensk rätt utvärderas finns det anledning att uppmärksamma frågan om hur eventuella konflikter mellan konventionen och lagstiftningen i övrigt har hanterats (SOU 2016:19, s. 414)

Exempelvis bör den befintliga översättningen av barnkonventionen i SÖ 1990:20 ses över (SOU 2016:19, s. 456)

I regleringsbrev får Domstolsverket och andra myndigheter som är centrala för att säkerställa barnets rättigheter enligt barnkonventionen i uppdrag att, utifrån respektive myndighets uppdrag och verksamhet, diskutera vilka utmaningar och frågor man kan komma att ställas inför, efter en inkorporering. Ger diskussionerna vid handen att det finns ett lagstiftningsbehov ska detta påtalas och föras vidare till regeringskansliet (SOU 2016:19, s. 457)

Frågor om konventionsbestämmelsers direkta tillämplighet bör bli föremål för diskussion inom domstolar och andra rättstillämpande myndigheter (SOU 2016:19, s. 458)

Frågan om skadestånd vid kränkning av rättigheterna enligt den inkorporerade barnkonventionen bör uppmärksammas i Regeringskansliets fortsatta arbete (SOU 2016:19, s. 459)

Svaren finns således inte nu, trots att inkorporeringen sker 1 januari 2020. Frågorna skjuts upp till framtiden. Istället för att då tydliggöra, finns risken att det blir svårare att förstå, då man tydliggör genom att säga att det behövs uppmärksammas eller jobbas vidare med. Det riskerar att bli förvirrande för de som jobbar närmast barnen. Det blir mycket tydliggörande som lämnas därhän, vilket kanske gör det svårare att överblicka effekterna.

Att inkorporera en lag kostar givetvis mycket. Kristina lyfter kritiken angående om det är värt pengarna.

Jag tycker också att man ska ha respekt för kostnadsbilden. Om staten ger den här lagstiftningen, så finns det en finansieringsprincip att då ska man täcka kostnaderna för regioner och kommuner och så. Vad innebär det för merkostnader? I det här fallet är det väldigt svårt att bedöma det, för det vet vi inte /.../ Allt kan inte vara klart från början. Och de tycker ju regioner och kommuner, då utifrån efter vår normala finansieringsprincip, men det är inte den enda frågan som hanteras där.

Kristina uttrycker här en förståelse för kritikernas oro för kostnaderna och bemöter det med ”respekt för kostnadsbilden”. Det är dock oklart vad det innebär, då det är ett uttryck som har mycket flytande signifikans och beror på mycket vem som sätter agendan i rådande situation.

Återkommande i argumenten för att inkorporera barnkonventionen är att stärka barnets juridiska roll. Barnet ska ha mer inflytande i skolan, ha en större egen roll i migrationsprocessen, få mer anpassat stöd i skolan, ha en åsikt kring sin LSS-insats med mera. Man ska tydliggöra barnets rättigheter genom kunskapslyft och stärka de barnsättslagar som redan finns. Myndigheterna har direktiv att följa barnets bästa, men ändå blir barn vräkta, och därför ska barnkonventionen väga upp och hantera de problemen som beskrivits. I den problembild som målas upp, ses barn som becoming, där de hanteras i relation till vuxen, medan inkorporeringen ska bidra till att barnen ses mer som beings, vilket blir en del av lösningen. För det mesta konstaterar man att utmaningar finns men menar framförallt på att man behöver utreda det vidare eller helt enkelt se hur det går. Det i sig blir svårare för tydligheten. SOUn bedömer flera orosmoment med att "risken är liten", vilket inte riktigt bemöter motargumentet i sig, utan mest konstaterar att det inte är så stor risk. Det används också ord som "klokt och begåvat", "rimlighetsbedömning", "respekt för kostnadsbilden", ord vars betydelse ändras beroende på vem som talar. Det visar på frågans komplexitet, trots att alla är överens om barn är en grupp som ska ha starka rättigheter så beror det på helt vem du frågar. Bara mellan de två informanterna finns det skillnad. De har båda decennier bakom sig av barnrättsarbete, men ändå skiljer sig perspektiven och uppfattningen om vad som är "rimligt" och inte.

6.2.3 Symbolvärde

Det största fokuset i både utredning och intervjuer har legat på det nationella arbetet, men även internationellt har uppmärksammats. Grugel och Peruzzottii (2012) menar på det starka symbolvärdet att ratificera en konvention. Det har också framkommit i intervjuer att Sverige har blivit ifrågasatta och det finns därför en sannolikhet att Sverige vill visa humanitära framfötter. Huruvida det kommer göra skillnad eller inte är svår att säga

Att på förhand bedöma vilken, om någon, betydelse en inkorporering kommer att få på ett internationellt plan är knappast möjligt (SOU 2016:19, s. 370)

Detta försvarar man genom att påpeka att det knappast är möjligt att bedöma på förhand om dess betydelse, vilket gör att det blir svårdiskuterat. Däremot skriver utredningen vidare om hur det har gått i Finland

I Finland synes inkorporeringen i sig inte ha lett till några betydande förändringar av barnets rättigheter. Det krävs alltså mer än en inkorporering för att barnkonventionen ska få ett reellt genomslag (SOU 2016:19, s. 371)

I intervjuerna framkommer det exempel på hur det har fungerat på andra ställen, vilket blir en slags bekräftelse på att det kommer gå bra även nu. Exempelvis tas Simrishamn upp i intervjun med Kristina.

Det finns många goda exempel. Simrishamn är en sådan kommun, där man jobbat väldigt intensivt i ett par år med att gå från ord till handling i hur barnkonventionen ska fungera.

Man byter således logik mellan de olika exemplen. Kristina menar att Simrishamn är ett gott exempel. Utredningen tar upp att det inte har blivit någon reell förändring i Finland, men ändock väljer man att inkorporera den. Utredningen skriver också att man på förhand inte kan bedöma effekterna. Även om de olika utsagorna inte direkt går emot varandra; den ena är kommun, den andra stat och ingen har hävdats med säkerhet att bara för att det går bra på ett ställe går det bra på ett annat; men det är olika sätt att resonera. Bara för att det inte fungerar på ett annat ställe, varför skulle det då vara samma scenario här? Samtidigt tar man ett gott exempel som inspiration och motivering till varför det fungerar, så varför skulle det då inte gå bra?

Kristina säger att

Vi har pratat om detta väldigt länge, vi har velat ha det väldigt länge, och till slut blir det en "sätta ner foten"-bedömning från politiken. /.../ Därför att det finns en samstämmighet tror jag, och en mycket större politisk vilja. Man inser att man måste gå nästa steg.

Det är således en "sätta ner foten-bedömning" från politiken. Det finns en "politisk vilja" att inkorporera barnkonventionen. Det visar att det finns ett politiskt symbolvärde att inkorporera konventionen.

Samtidigt som Sverige nationellt sätter tilltro till symbolvärdet, verkar det också finnas ett intresse att göra samma som våra grannländer.

Genom inkorporering uppnås också rättslikhet i förhållande till de nordiska länder som redan inkorporerat barnkonventionen: Norge, Finland och Island (SOU 2016:19, s. 370).

Inte bara att man uppnår rättslikhet, utan i SOUn uttrycks också tidigare nämnd signaleffekt, men här med hänvisning till Norge.

Den politiska signaleffekten av en inkorporering framhölls även vid de norska övervägandena inför att barnkonventionen inkorporerades i menneskerettsloven (lov om styrkning av menneskerettigheternes stillning i norsk rett) 2003. Det konstaterades då att inkorporering är den åtgärd som ger bäst signaleffekt, åtminstone i relation till andra stater och i förhållande till internationella organisationer (SOU 2016:19, s. 370)

När Norge valde att inkorporera barnkonventionen konstaterades att inkorporering är den åtgärd som ger bäst signaleffekt till omvärlden. I SOUn återfinns följande

Ett argument som anförts för en inkorporering är att Sverige på ett internationellt plan därigenom skulle föregå med gott exempel. Det skulle, har det sagts, kunna ge Sverige ökad tyngd i barnrättsliga sammanhang (SOU 2016:19, s. 370).

Det visar på att signaleffekten och symbolvärdet inte är en helt oviktig del i beslutet att inkorporera, även om det inte behöver betyda att det är grunden för beslutet. Sverige vill föregå med gott exempel och visa sig stark i barnrättsammanhang.

6.3 Motiv bakom tidpunkten

Eftersom Sverige ratificerade barnkonventionen för trettio år sedan och därigenom lovade att följa den, är det intressant vad som kan vara avgörande för att man väljer att inkorporera den just nu. Grugel och Peruzzottii (2012) påpekar det starka symbolvärdet för omvärlden i att ratificera en konvention, men också för engagemanget inrikes. I datan finner jag tre huvudsakliga anledningar till att det sker just nu; Sveriges anseende internationellt, samarbetet med grannländer samt att samstämmighet i riksdagen. Dessa går givetvis in i varandra. SOUn skriver att det är en prioriterad fråga och en politisk markering.

En inkorporering av barnkonventionen kan alltså ses som en politisk markering av att barnets rättigheter är en prioriterad fråga liksom att barnets ställning ska stärkas (SOU 2016:19, s. 369) /.../ Ett argument som anförts för en inkorporering är att Sverige på ett internationellt plan därigenom skulle föregå med gott exempel (SOU 2016:19, s. 370)

Men inte bara politisk markering, utan också ett “gott exempel”. Det är spännande med begrepp som “gott exempel”, eftersom det är ett begrepp med flytande signifikans. Samtidigt finns det en samstämmighet i många olika delar av världen att barns rättigheter är något som är viktigt. Men för några år sedan agerade man som ett gott exempel att ratificera konventionen, men nu alltså att inkorporera den istället. Skalan på vad som är en god förebild har alltså flyttats. Något som kan ha bidragit till det är att Sveriges grannländer har valt att inkorporera den.

Anna påpekar just detta tryck som kan bidra till en vilja att inkorporera just nu.

Politiken styr så otroligt mycket av opinionen. /.../ Allmänt tryck... det är ju fler och fler. Norge var väl först? De var först på barnkonventionen så de var tidigt ute vad gäller barnfrågor. Så det är ju... jag vet inte hur många länder det är idag, är det 60 kanske? Som har inkorporerat som lag. Jag tror att det är något sådant. Så det är mer ett tryck från BRIS, Rädda barnen och olika organisationer som har tryckt på.

Det uttrycks således ett behov att både för egen del och för sitt ryktes skull visa att man verkligen vill jobba med barns rättigheter. Den ena verkar dock väga tyngre än den andra, enligt SOUn

Den politiska markeringen utgörs emellertid knappast ett argument i frågan om en inkorporering. Barnkonventionens funktion och syftet med att göra den till svensk lag är att förbättra och stärka barnets rättigheter i Sverige (SOU 2016:19, s. 370)

Motiven bakom tidpunkten tycks alltså vara ett “allmänt tryck”, både nationellt och internationellt, men också att man måste “sätta ner foten” och att det idag finns en “samstämmighet”. Det finns en större politisk vilja att arbeta aktivt med frågan om barns rättigheter, även om barns rättigheter länge har varit viktigt. Det verkar också vara av betydelse att grannländerna har gjort det. Däremot, visar Lundbergs (2011) studie att det inte har varit så stor skillnad för barn i asylprocess i Norge respektive Sverige, men samtidigt vill man visa att just barnkonventionen väger tungt och hoppas att det kommer genomsyra det svenska rättssystemet.

7. Avslutande diskussion

Så, vad har vi nu kommit fram till gällande argumenten för att inkorporera barnkonventionen till lag? SOUn, Kristina och Anna beskriver alla problem på olika områden när det kommer till barns rättigheter. Det är återkommande beskrivning av hur barnet inte ses som ett eget subjekt och barnen genomgående inte får sina juridiska rättigheter tillgodosedda. Genomgående beskrivs inkorporeringen som en lösning, då det förväntas bidra till en större medvetenhet för myndigheter som inte direkt jobbar med barn, stärkt juridisk roll och kunskapslyft. Det beskrivs att det kommer leda till att barnet sätts i främsta rummet, ökad tydlighet och ett starkt symbolvärde både nationellt och internationellt. När vi kommer till diskussionen om symbolvärde och vald tidpunkt, kommer argumenten för barns rättigheter i skymundan och det talas mer om Sverige som gott exempel och att man vill göra en politisk markering. Däremot uttrycks en osäkerhet i hur detta ska genomföras.

Flera problem som kan tänkas komma med inkorporeringen avskrivs som "liten risk" eller med uppmaning att det är något som det bör tittas vidare på. Det är således en hel del som lämnas åt framtiden att utvisa. Samtidigt, precis som Kristina påpekar, är det en indikation på hur gärna man vill inkorporera den. Beslutet tas trots att det finns flera utmaningar som tillkommer. Det väcker funderingar kring hur vi ska förstå de optimistiska förväntningarna och hur vi ska förstå att utmaningarna som följer förminsas. Det som blir tydligt är att det finns en vilja att arbeta för barns rättigheter, men frågan är hur långt viljan sträcker sig när det kommer till resursfördelning och faktiska förändringar. Troligtvis hade det varit svårt att genomföra liknande i förmån för en annan grupp än just barn, då vuxenvärlden står enade i retoriken att "barn ska alltid ha det bra". Kanske är det just därför det går att inkorporera en lag som har så mycket implementeringsutmaningar kvar att lösa?

Situationen för barn i asylprocess blir extra intressant. Det uppmärksammas att det förekommer en rad brister, men samtidigt villkoras deras rättigheter på ett sätt som inte övriga barngrupper gör. Hur långt sträcker sig den politiska viljan att stärka rättigheterna för barn i asylprocess? Är det en symbolhandling? Lundberg (2011) ifrågasätter om blir så stor skillnad för barn i asylprocess med en inkorporering, om det inte blir betydligt tydligare riktlinjer, vilket riskerar att bli fallet även här.

Eftersom det är en hel del som lämnas åt framtiden, för samtliga barngrupper, är det svårt att föreställa sig vilka förändringar vi kan vänta oss i praktiken. Lundberg (2011) påpekar civilsamhället och intresseorganisationernas vikt i vad som händer härnäst. Barns juridiska rättigheter är på plats och det finns en politisk samstämmighet i att barns rättigheter behöver en resurssatsning. Troligtvis kommer barnrättsorganisationers arbete ha stor roll i att se till att rättigheterna efterlevs. Vi får hålla tummarna för att de yrkesgrupper som jobbar nära barn får tydliga direktiv för att kunna omsätta den politiska viljan att stärka barns rättigheter till en praktik där det faktiskt görs.

7.1 Förslag på vidare forskning

Det är viktigt att kontinuerligt fortsätta granska beslut kritiskt, även om vi inte ställer oss kritiska till beslutet i sig. Exempelvis hade en studie som inbegripit fler intervjuer med sakkunniga alternativt personer som varit delaktiga i det politiska beslutet varit intressant. Studien hade också kunnat fördjupas genom att inbegripa fler dokument; Lagrådets yttrande samt propositioner respektive mötesprotokoll från riksdagen för fler infallsvinklar. I skrivande stund har barnkonventionen precis inkorporerats och det är av största relevans att titta på vilka effekter inkorporeringen fått, både när det kommer till enskilda handläggningsbeslut och attitydförändringar i stort.

8. Referenslista

Barmark, Mimmi & Djurfeldt, Göran (2015) *Statistisk verktygslåda – att förstå och förändra världen med siffror*, Lund: Studentlitteratur

Bergström, Göran & Broéus, Kristina (red.) (2012) *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2. uppl., Malmö: Liber

Denscombe, Martyn (2017) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund: Studentlitteratur

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015) Att få kunskap om samhället genom... I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*, Stockholm: Liber

Grahn-Farley, Maria (2019) *Barnkonventionen - en kommentar*, Lund: Studentlitteratur

Grugel, Jean & Peruzzottii, Enrique (2012) The Domestic Politics of International Human Rights Law: Implementing the Convention on the Rights of the Child in Ecuador, Chile and Argentina. *Human Rights Quarterly*, no 34, p 178-198

Halldén, Gunilla (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, årgång 8 nr 1-2, s 12-23, issn 1401-6788

Heimer, Maria, Näsman, Elisabeth & Palme, Joakim (2015) *Rättighetsbärare eller problembärare?*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Uppsala Universitet, <http://www.allmannabarnhuset.se/forskning/forskningsdatabas/?report=edca85f4485a5eb401486472606c02e7>

Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna (2010) *Kvalitativa metoder – från vetenskapsteori till praktik*, Lund: Studentlitteratur

Jägerskog, Magnus & Orefjärd, Camilla (2018) Barnkonventionen som lag stärker barnets rättsliga ställning i Sverige, publicerad 28-03-2018, <https://www.bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/barnkonventionen-som-lag-starcker-barnets-rattsliga-stallning-i-sverige/>

Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv – en ansats för forskning & socialt arbete*, Stockholm: Liber

Kalman, Hildur & Johansson, Stina (2012) Vad ligger i begreppet forskningsperson? Skydd av försöksperson respektive skydd av informanternas integritet. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012) *Etiska dilemman - forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*, Malmö: Gleerups

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012) Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012) *Etiska dilemman - forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*, Malmö: Gleerups

Lagrådet (2017) Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-09-06. <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/lagradet-attachments/Inkorporering%20av%20FNs%20konvention%20om%20barnets%20rattigheter.pdf>

Lundberg, Anna (2011) Barn som överordnad princip och rättslig praktik: en jämförande undersökning av asylbeslut i norsk och svensk utlänningsförvaltning. *Juridisk tidskrift*, vol. 4, s. 769-799, <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1174562/FULLTEXT01.pdf>

McCall-Smith, Kasey (2019) To incorporate the CRC or not - is this really the question?. *The International Journal of Human Rights*, 23:3, p. 425-441.

Nationalencyklopedin (2019) *Nationernas förbund*.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/nationernas-forbund> (hämtad 2019-12-18)

Näsman, Elisabeth (2004) Barn, barndom och barns rätt. I: Olsen, Lena (red.) (2004) *Barns makt*, Uppsala: Iustus Förlag AB

Regeringen (2020) Rättsliga dokument - Statens offentliga utredningar, (hämtad 2020-01-18) <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/>

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*, Stockholm: Liber

Rädda Barnen (2019) Rädda barnen fortsätter att kämpa för barnets rättigheter minst ett århundrande till om så krävs, publicerat 17-11-2019, <https://press.raddabarnen.se/pressreleases/raedda-barnen-fortsatter-att-kaempa-foer-barnets-raettigheter-minst-ett-aarhundrade-till-om-saa-kraevs-2944376>

SOU 2016:19, *Barnkonventionen blir svensk lag - Betänkande av Barnrättighetsutredningen*, Stockholm: Regeringen

Trondman, Mats (2013) Att förstå barndom- Till frågan om barndom som tillblivelse (becoming) eller vara (being). *Utbildning & demokrati 2013*, vol. 22, nr 2, p. 7-35

TT (2018) Expert: Barnkonventionen som lag gör ingen skillnad, *Expressen*, 13-06-2018, <https://www.expressen.se/nyheter/expert-barnkonventionen-som-lag-gor-ingen-skillnad/>

Unicef (2019) Barnkonventionen, <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten> [Hämtad 2019-12-18].

Utrikesdepartementet (2006) *Konventionen om barnets rättigheter*, Stockholm: Regeringskansliet

Bilaga 1 - Intervjuguide

Bakgrund

Kan du berätta lite om ditt arbete och hur det relaterar till barnrättsfrågor?

Hur länge har du arbetat med barnrättsfrågor?

Kommer du ihåg när du första gången hörde om att barnkonventionen eventuellt skulle inkorporeras som lag? Vilka sammanhang var detta? Berätta.

Inkorporering - motiv

Kan du reflektera över varför barnkonventionen inkorporeras just nu?

Vilka grupper tänker du berörs av förändringen?

På vilka sätt förändras ditt arbete av att konventionen inkorporeras i svensk lag?

På vilket sätt förändras socialtjänstens ansvar?

Inkorporering – fördelar/nackdelar

Vilka fördelar ser du?

Vilka nackdelar ser du?

I regeringens betänkande från 2016 står det att det är en politisk markering. Hur tänker du om detta? Vem är markeringen riktad mot? Varför just nu?

Lagrådet avråder från en inkorporering av barnkonventionen. Hur tänker du kring det?